

Filozofski život

Predstavljanje knjige fra Rajmunda Kuparea Estetička aksiologija

U gradu Hvaru, u ljetnikovcu Hanibala Lucića, 20. kolovoza 2021. godine održano je svečano predstavljanje knjige *Estetička aksiologija* fra Rajmunda Kuparea, koju su sa španjolskog preveli Marta Tomić i Matija Janeš u izdanju Ogranka Matice hrvatske u Hvaru. Knjigu su predstavljali Dragica Hammer-Tomić, Radoslav Tomić (Institut za povijest umjetnosti, Zagreb) i Kuzma Kovačić (predsjednik Ogranka Matice hrvatske u Hvaru).

Radoslav Tomić istaknuo je okolnosti nastanka knjige, a glavni motiv za njeno izdavanje bila je stota obljetnica Kupareova rođenja. Tim je povodom u njegovu rodnom mjestu – Vrboška na otoku Hvaru – 2014. godine postavljena Kupareova bista, proizašla iz ruku akademskog kipara Kuzme Kovačića. Tri godine kasnije, 23. studenog 2017. godine, replika Kovačićeve biste postavljena je i na Institutu za estetiku Čileanskog papinskog katoličkog sveučilišta u Santiagu, gdje je Kupareo proveo možda i najznačajnije godine svojega znanstvenog i stvaralačkog rada. Godine 1954., za vrijeme svojega rada i djelovanja u Čileu, Kupareo je objavio knjigu *Axiologia estética* – djelo iz opće estetike na španjolskom jeziku, namijenjeno njegovim studentima sa Sveučilišta u Santiagu. S obzirom na to da knjiga nikada nije prevedena na hrvatski jezik, zaključio je Tomić, ona predstavlja veliko blago koje je imalo biti vraćeno, točnije prvi put poklonjeno u ruke materinjeg jezika.

Nakon Tomića, Dragica Hammer-Tomić kratko je predstavila Kupareov život, od njegova djetinjstva provedena na otoku Hvaru, preko školovanja i zaredenja, do otkrivanja umjetnosti. Kuzma Kovačić, urednik knjige *Estetička aksiologija* i autor Kupareova poprsja, podsjetio se da mu je kao mladom studentu za oko zapela knjiga *Umjetnik i zagonetka života* te je istaknuo da je to ujedno bio i

njegov prvi susret s likom i djelom Rajmunda Kuparea. Naglašavajući vrijednost *Estetičke aksiologije*, istaknuo je, a u knjizi zapisao, da nas ova knjiga »vraća Izvoru i izvorištu umjetnosti, Tvorcu svega vidljivoga i nevidljivoga, i umjetniku ponovo otvara pogled 's onu stranu', tamo gdje je pogled umjetnika upućen od početka«. ¹ Upravo zato je tom prilikom zahvalio i prevoditeljima na teškom, no izvrsno obavljenom proširivanju znanstvenog korpusa hrvatskog jezika, uvrstivši u njega još jedno djelo, još jednu literarnu artikulaciju mišljenja, koja uistinu obogaćuje kulturnu riznicu.

Pod vedrim večernjim nebom, osim stručnih i zanimljivih uvida u lik i djelo fra Rajmunda Kuparea, predstavljanje je uključivalo i recitaciju Kupareovih pjesničkih djela, što je u gotovo nestvarnoj atmosferi čarobnog vrta u kojemu se predstavljanje odvijalo, odišući opojnim mirisima estetičke misli, predstavljajući dalo posebnu čar.

Mihael Vrbanc

19. Lošinjski dani bioetike

Od 10. do 13. listopada 2021. godine u Velom Lošinj u odvila se 19. znanstveno-kulturna manifestacija *Lošinjski dani bioetike*, u okviru koje su održani simpozij »Integrativna bioetika i nova epoha« (od 11. do 13. listopada), okrugli stol »Pandemija i bioetika« (11. listopada) i 16. *Studentska bioetička ra-*

1

Rajmund Kupareo, *Estetička aksiologija*, prev. Marta Tomić – Matija Janeš, Ogranak Matice hrvatske u Hvaru, Hvar 2020., str. 5.

dionica (od 10. do 13. listopada). Pokrovitelj 19. *Lošinjskih dana bioetike* bila je Primorsko-goranska županija, organizatori simpozija bili su Hrvatsko filozofsko društvo, Hrvatsko bioetičko društvo i Grad Mali Lošinj, dok su suorganizatori simpozija bili Znanstveni centar izvrsnosti za integrativnu bioetiku i Fakultet hrvatskih studija Sveučilišta u Zagrebu. Ovogodišnju *Studentsku bioetičku radionicu*, usmjerenu na temu »Bioetika, odgoj i obrazovanje«, organizirali su Udruženje studenata filozofije Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu i Odsjek za filozofiju Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu. Organizacijski odbor 19. *Lošinjskih dana bioetike* činili su predsjednik odbora Ante Čović (Hrvatska), glavni tajnik Hrvoje Jurić (Hrvatska), poslovna tajnica Mira Matijević (Hrvatska) i 69 članova Odbora. Organizacijski tim *Studentske bioetičke radionice* činili su predsjednica Udruženja studenata filozofije Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu Ana Daria Bokan, Josip Periša, Matija Vigato, Mihael Vrbanc i Jan Defrančeski.

U ponedjeljak, 11. listopada 2021. godine, nakon otvaranja skupa i pozdravnih riječi, Luisella Battaglia (Italija), dobitnica Nagrade »Fritz Jahr« za 2020. godinu, održala je plenarno predavanje pod naslovom »The Importance of Fritz Jahr's Thought for Contemporary Bioethics of Complexity« (»Važnost misli Fritza Jahra za suvremenu bioetiku kompleksnosti«). U svojem je izlaganju stavila naglasak na nove oblike odnosa između pacijenta i liječnika (*medicina kompleksnosti*), kao i čovjeka i prirode, predlažući novi humanizam koji bi bio otvoreniji prema ekološkoj dimenziji potonjeg (*okolišna bioetika*).

Nakon rasprave i kraće pauze, održan je okrugli stol »Pandemija i bioetika« na kojem su kontaktno sudjelovali Marcus Knaup (Njemačka), Ludwig Krüger (Njemačka), Srećko Gajović (Hrvatska) i Vanja Kopilaš (Hrvatska), dok su im Zoran Todorović, Danijela Tiosavljević i Sandra Radenović (Srbija) bili pridruženi mrežno. U svojim izlaganjima, sudionici okruglog stola sagledali su problem pandemije iz filozofske, bioetičke, medicinske i psihološke perspektive. Marcus Knaup održao je izlaganje »The Corona Crisis as a New Epoch? Philosophical Considerations« (»Koronakriza kao nova epoha? Filozofska razmatranja«) u kojemu je iznio različite izazove i dinamiku koronakrize te otvorio pitanje o dobrim izgledima budućnosti. Potom su Zoran Todorović, Danijela Tiosavljević i Sandra Radenović održali mrežno izlaganje »The Origin of the SARS-CoV-2 Virus as a Bioethical Problem« (»Porijeklo virusa SARS-CoV-2 kao bioetički problem«). U svojem su izlaganju doveli u pitanje temeljne pretpostavke porijekla SARS-

CoV-2 virusa te zaključili da se, bez obzira na porijeklo – životinjsko, laboratorijsko ili neko drugo – moguća rješenja COVID-19 krize nalaze u integrativnoj bioetici. Slijedilo je izlaganje »The Need for Rational Justification of Freedom Restricting Measures in the Course of the Corona Epidemic in Germany« (»Potreba za racionalnim opravdanjem mjera koje ograničavaju slobodu tijekom epidemije koronavirusa u Njemačkoj«) Ludwiga Krügera. U svojem je izlaganju govorio o analizi provedenih epidemioloških mjera za vrijeme COVID-19 pandemije u Njemačkoj i dao kritiku njihova utjecaja na smanjenje čovjekove slobode. O tome kako SARS-CoV-2 virus utječe na živčani sustav i izaziva određene promjene u ljudskom tijelu govorio je Srećko Gajović (Hrvatska) u izlaganju »Zombification of Society: Can a Virus Transform a Human Being?« (»Zombifikacija društva: može li virus promijeniti ljudsko biće?«). Naposljetku su Srećko Gajović i Vanja Kopilaš (Hrvatska) održali izlaganje »Mental Health During COVID-19 Pandemic« (»Mentalno zdravlje tijekom pandemije COVID-19«) u kojemu su razmatrali postojeće i moguće negativne učinke pandemije COVID-19 na mentalno zdravlje.

Nakon rasprave i pauze, Iva Rinčić i Amir Muzur (Hrvatska) održali su izlaganje »Na Zapadu nešto novo: suvremeni trendovi u španjolskoj bioetici«. Stavljajući naglasak na nove trendove u španjolskoj bioetici, u svojem su se izlaganju dotaknuli (I) dominantne »škole« Joséa Marije Garcíje Gómeza-Herasa, filozofa sa Sveučilišta u Salamanci i »oca« španjolske ekološke (bio)etike; te (II) Centra za bioetiku i pravo (pravnik Manuel Jesús López Baroni i filozofkinja Fabiola Leyton Donoso). Potom su Amir Muzur i Iva Rinčić (Hrvatska) održali izlaganje »Ukazanje Ivana Šegote u Besarabiji gornjoj ili kako mala Moldavija razvija veliku bioetiku«. Svojim su izlaganjem nastojali skrenuti pozornost na izvorna moldavska bioetička strujanja. Nakon toga, Toni Buterin, Robert Doričić, Iva Rinčić i Amir Muzur (Hrvatska) održali su izlaganje »Institucionalizacija bioetike na Kosovu i u Albaniji: daleko od završetka« u kojemu su govorili o recentnoj povijesti razvoja bioetičke misli u Kosovu i u Albaniji.

Nakon rasprave i kraće pauze, Bruno Ćurko (Hrvatska) održao je izlaganje »Kulturna animalistika kao edukativni alat za prevladavanje predrasuda o životinjama«. Svojim je izlaganjem istaknuo kulturnu animalistiku kao bitan dio bioetičkog obrazovanja. Slijedilo je izlaganje »Teorija i praksa angažmana Nikole Viskovića u Zelenoj akciji Split« Josipa Guća (Hrvatska), u kojemu je pružio historijski prikaz djelovanja Zelene akcije Split, s posebnim osvrtom na angažman Nikole Viskovića. Za-

tim je Igor Eterović (Hrvatska) održao izlaganje »Distribucija i narav bioetičkih tema mediteranskih autora na primjeru časopisa *Jahr*«. Analizirajući narav i distribuciju bioetičkih tema kod mediteranskih autora koji su svoje tekstove objavili u časopisu *Jahr*, u svojem je izlaganju izložio rezultate analize koja se ticala (I) zemlje/regije Mediterana iz kojih dolaze autori; (II) tema koje su u njihovim radovima zastupljene; i (III) metodologija njihovih istraživanja.

Nakon rasprave i kraće pauze, Jan Defrančeski (Hrvatska) održao je izlaganje »Ekofilozofska i kognitivnolingvistička analiza pojma *okoliš*«. Cilj je izlaganja bio predstaviti metodologiju, opće zaključke i glavne rezultate analize te otvoriti pitanje potrebe jednog novog, sveobuhvatnijeg pristupa istraživanju pojma *okoliš*. Nakon njega, Saša Zavrtnik, Jelena Loborec i Damir Žubčić (Hrvatska) održali su izlaganje »Nestanak pčela – zadiranje u tkanje života na Zemlji«. Apelirajući na ljudsku svijest o zaštiti prirode, govorili su o povezanosti pčela s ljudskim opstankom na Zemlji.

Nakon rasprave i pauze, uslijedilo je predstavljanje recentnih bioetičkih izdanja. Predstavljeni su sljedeći naslovi, redom: (I) Josip Guć, Hrvoje Jurić (ur.): *Nikola Visković: pravo – politika – bioetika*; (II) Ante Čović, Hrvoje Jurić (ur.): *Integrativno mišljenje i nova paradigma znanja*; (III) Tomislav Krznar (ur.): *Filozofija i ekonomija*; (IV) Anna Lydia Svalastog, Srećko Gajović, Andrew Webster (ur.): *Navigating Digital Health Landscapes [Navigacija krajolicima digitalnog zdravlja]*; (V) Martin Woessler, Hans-Martin Sass (ur.): *Medicine and Ethics in Times of Corona & Medizin und Ethik in Zeiten von Corona [Medicina i etika u vremenu korone]*; (VI) Hrvoje Jurić: *Pandemija kao simptom*; (VII) Danijela De Micheli Vitturi: *Strah od rađanja*; (VIII) Miloš Marković: *Fizička kultura i etika*; (IX) Posada Mediteranskog dana obale 2020: *Jadrane, imamo problem!* Predstavljajući su bili, redom: Ivica Kelam, Lidija Knorr, Vanja Kopilaš, Marko Kos, Matija Vigato, Anita Dučković Sertić, Matija Mato Škerbić i Josip Guć.

U utorak, 12. listopada 2021. godine, Thomas Sören Hoffmann (Njemačka), dobitnik Nagrade »Fritz Jahr« za 2021. godinu, održao je plenarno predavanje pod naslovom »Integrative Bioethics – Bridge to the Future« (»Integrativna bioetika – most prema budućnosti«). Razmatrajući u kojem smislu integrativna bioetika može izgraditi stvaran i održiv »most prema budućnosti«, u svojem je predavanju istaknuo da se integrativna bioetika treba baviti totalitetom, odnosno stvarnom cjelinom individualne i društvene fizičke egzistencije.

Nakon rasprave i kraće pauze, Franco Mati (Italija) održao je izlaganje »A Planetary Bioethics for the Sons of the Earth« (»Planetary bioetika za sinove Zemlje«). U svojem je izlaganju naglasio doprinos bioetike u dijeljenju građanskog etosa temeljenog na afirmaciji nove planetarne svijesti o zajedničkoj sudbini koja nas ujedinjuje kao »sinove Zemlje«. Potom je Bernard Špoljarić (Hrvatska) održao izlaganje »The Inseparability of Human from Nature and the Internal Dynamics of Beingness« (»Neodvojivost čovjeka od prirode i unutarnja dinamika bivstva«). Svojem je izlaganjem stavio naglasak na pogrešku odvajanja i otuđenja ljudskog bića od njegova kozmološkog staništa. Nakon rasprave i kraće pauze, Eleni Kalokairinou (Grčka) održala je izlaganje »From Infertility and Genetic Technologies to Bioethics, Biolaw, and Bioauthority« (»Od neplodnosti i genetičkih tehnologija do bioetike, bioprava i biovlasti«). U svojem je izlaganju govorila o medicinskom razvoju, reproduktivnoj i poboljšavajućoj medicinskoj tehnologiji te postojećim i mogućim problemima koja potonja tehnologija sa sobom nosi. Slijedilo je izlaganje Luke Perušića (Hrvatska) pod naslovom »Gilbert Hottois and the Imperative of Technics«. U svojem je izlaganju istaknuo Hottoisovo određenje *imperativa tehnike* i uz pomoć argumentata drugih autora rastumačio kako je i zašto je taj imperativ moguć. Matija Vigato (Hrvatska) održala je izlaganje »Perspective-Taking in Bioethics« (»Preuzimanje perspektive u bioetici«) u kojemu je razmotrila ulogu »postavljanja u tuđe cipele« u kontekstu bioetike, posebice u biocentrizmu i uvažavanju ne-ljudskih perspektiva.

Usporedno s izlaganjima na engleskom jeziku, održana su izlaganja na hrvatskom jeziku. Danijela De Micheli Vitturi (Hrvatska) održala je izlaganje »Postabortivni sindrom – logoterapijski pristup«. Razmatrala je postabortivni sindrom kao interdisciplinarno pitanje zdravlja. Zatim je Marko Kos (Hrvatska) održao izlaganje »Uvodne napomene uz pojam cinizma« u kojemu je otvorio raspravu o konceptu cinizma u suvremenom kontekstu na primjeru djela Jacquesa Ellula. Nakon rasprave i kraće pauze, slijedilo je izlaganje »I medicinu treba vrednovati« Igora Čatića (Hrvatska), u kojemu je govorio o napretku tehnike u posljednjih sedam desetljeća i istaknuo bitnost etičkih kriterija s medicinskog motrišta, ali i integrativne etike koju čine bioetika s težištem na tehnici i roboetici. Potom su Dragana Srebro, Sonja Vučković, Katarina Savić Vujović, Branislava Medić Brkić, Branko Dožić i Milica Prostran (Srbija) održali izlaganje »Bol kao peti vitalni znak«. Referirajući se na suvremena medicinska istraživanja, nastojali su argumentirati

zašto se danas bol, uz puls, krvni tlak, tjelesnu temperaturu i disanje, smatra petim vitalnim znakom. Nakon toga je Matija Mato Škerbić (Hrvatska) održao izlaganje »Transrodne žene protiv žena u sportu – Slučaj Laurel Hubbard na Olimpijskim igrama u Tokiju«. Kritički je razmotrio regulacije Međunarodnog olimpijskog komiteta te se dotaknuo argumenta *inkluzije* i *ekskluzije* kako u sportu općenito, tako i u sportu na Olimpijskim igrama.

Nakon rasprave i pauze, Lidija Knorr (Hrvatska) održala je izlaganje »Zaraženi tržištem«. Na primjeru »mokrih tržnica«, naglasila je potrebu za preispitivanjem čovjekova odnosa prema ostalim ne-ljudskim životinjama, ali i čovjekova odnosa prema prirodi općenito, s ciljem dolaženja do mogućih rješenja za prevenciju potencijalno novih pandemija. Potom su Ivica Kelam i Kristina Dilica (Hrvatska) održali izlaganje »Bioetički aspekti utjecaja teorija zavjere na percepciju javnosti o pandemiji COVID-19 i program cijepljenja u Republici Hrvatskoj«. Predstavili su bioetičku analizu štetnosti širenja dezinformacija i teorija zavjere koje izravno utječu na rast nepovjerenja javnosti prema organizaciji cijepljenja u Hrvatskoj. Zatim su Roberto Mužić, Ivana Pavić Šimetin i Danijela Štimac Grbić (Hrvatska) održali izlaganje »Očuvanje mentalnog zdravlja u Sisačko-moslavačkoj županiji« u kojemu su istaknuli posljedice potresa i pandemije COVID-19 na mentalno zdravlje stanovnika Sisačko-moslavačke županije.

Nakon rasprave i kraće pauze, Darija Rupčić Kelam i Lidija Štimac (Hrvatska) održale su izlaganje »Kinestetička empatija i vrijednost neverbalne komunikacije u terapiji plesom i pokretom«. Analizirajući ljudsko tijelo te nastojeći probuditi svijest o pokretu, razmatrale su ples kao stajalište i mjesto otpora. Slijedilo je izlaganje »Volontiranje – dodana vrijednost u obrazovanju zdravstvenih djelatnika« Marijane Neuberger i Nikole Mihinjača (Hrvatska), u kojemu su predstavili mišljenje studenata sestrinstva o volontiranju, kao i njihovu uključenost u studentske aktivnosti u Hrvatskoj, Sloveniji i Poljskoj. Nakon toga, Julija Erhardt, Ivana Greguric, Nataša Jokić-Begić, Eva Jurković, Anita Lauri Korajlija, Ana Maskalan, Iris Sarajlić-Vuković, Marija Selak Raspudić, Dubravka Švob Štrac (Hrvatska) održale su izlaganje »Farmakološka 'poboljšavanja' čovjeka: stavovi i prakse studenata Sveučilišta u Zagrebu« u kojemu su pokazale da je većina studenata Sveučilišta u Zagrebu upoznata s postojanjem praksi »poboljšanja čovjeka« te da se manji broj studenata koristio nekim od supstanci u svrhu »poboljšavanja«.

Nakon rasprave i kraće pauze, uslijedila je projektna sesija u kojoj je jedan istraživački tim izložio različite aspekte otkrića provedenog projekta. Jelena Puđak, Vladimir Ivano-

vić i Tijana Trako Poljak (Hrvatska) održali su izlaganje »*Fridays for Future Hrvatska*: obilježja i putanja pro-ekološkog pokreta mladih« u kojemu su nastojali pokazati obilježja i putanje pro-ekološkog pokreta mladih *Fridays for Future*. Zatim su Ksenija Klasnić, Jelena Puđak i Tijana Trako Poljak (Hrvatska) održale izlaganje »Nova generacija klimatskih aktivista – tipologija stavova i neke determinante sudjelovanja u *Fridays for Future* prosvjedima hrvatskih srednjoškolarca«. Predstavile su rezultate istraživanja koje je provedeno u okviru znanstvenog projekta »School Strike 4 Climate Croatia: ekološki stavovi i ekološki aktivizam učenika srednjih škola u gradu Zagrebu« (2018. – 2019.). Potom su Bruno Šimac, Jelena Puđak i Tijana Trako Poljak (Hrvatska) održali izlaganje »Pro-okolišno ponašanje hrvatskih studenata za vrijeme pandemije COVID-19« u kojemu je stavljen naglasak na promjene u životnim navikama studenata uslijed pojave pandemije COVID-19, koje doprinose pozitivnom ili negativnom utjecaju na okoliš. Naposljetku, Tijana Trako Poljak, Antonija Bukvić-Letica i Tea Tomić (Hrvatska) održale su izlaganje »Etičke pozicije mladih u Hrvatskoj pri davanju prava životinjama i postupanju prema su-svijetu« u kojemu su predstavile rezultate istraživanja provedenog u okviru dvaju znanstvenih projekata: (I) »School Strike 4 Climate Croatia« (2018. – 2019.); i (II) »Ekološko znanje, stavovi i ponašanje studentica i studenata u Hrvatskoj« (2019. – 2020.).

Nakon rasprave i kraće pauze, održala se rasprava uz video materijale na temu »Epidemija i pandemija na filmu«, čime je zaključen drugi dan simpozija. Posljednji dan simpozija, 13. listopada 2021. godine, zatvoren je završnom raspravom i razmatranjem daljnjih planova za održavanje manifestacije.

Ana Klasnić

Matea Tunjić

16. Studentska bioetička radionica

U sklopu programa znanstveno-kulturne manifestacije 19. *Lošinjski dani bioetike* održala se 16. *Studentska bioetička radionica*. U središtu interesa ovogodišnje Studentske bioetičke radionice bila je tema »Bioetika, odgoj i obrazovanje«, dok se sama radionica sastojala od trodnevnog intenzivnog rada na analizi općih pojmova i posebnih fenomena vezanih uz temu, što je uključivalo: (I) izlaganje referata; (II) studijske rasprave; (III) individualni i grupni rad; (IV) ekspertne radionice; (V) radionicu o interdisciplinarnom istraživanju; te (VI) prisustvovanje plenarnim predavanjima i posebnim događanjima u okviru šireg programa manifestacije.

Program 16. *Studentske bioetičke radionice* započeo je plenarnim predavanjem »Čemu bioetika u odgoju i obrazovanju?« Matije Mate Škerbića (Hrvatska). Škerbić je istaknuo ulogu filozofije i bioetike u odgoju i obrazovanju, upozoravajući na filozofske temelje i bioetička uporišta odgojno-obrazovnog procesa.

Tema seminarske grupe »Gama« bila je »Bioetika i obrazovanje«. Grupu su vodili Josip Periša i Mihael Vrbanc, a sudionici su bili: Juraj Bobanović, Karla Grašić, Ana Klasnić, Nikolina Koprivnjak i Marija Puđak. Josip Periša (Hrvatska) održao je izlaganje »Implementacija bioetike u osnovno- i srednjoškolsko obrazovanje« u kojemu je nastojao pokazati potrebu i nužnost bioetike u osnovno- i srednjoškolskom obrazovanju. Zatim je Mihael Vrbanc (Hrvatska) održao izlaganje »Misliti o odgoju i obrazovanju u filozofiji Friedricha Schillera«. Referirajući se na Schillerova djela, stavio je naglasak na estetski odgoj čovjeka. Nakon toga je Juraj Bobanović (Hrvatska) održao izlaganje »Neuralni čipovi – svjetla budućnosti ili put k propasti?«. Upozorio je na moguću zlorabu neuralnih čipova u kontekstu odgoja i obrazovanja. Slijedilo je izlaganje »Najraniji oblici obrazovanja« Karle Grašić (Hrvatska), u kojemu je bilo riječi o dječjim vrtićima kao prvim važnim oblicima odgojno-obrazovnih ustanova s kojima se djeca susreću. Potom je Ana Klasnić (Hrvatska) održala izlaganje »Draga, modificirao sam djecu«. Izlaganje je bilo posvećeno problemu »informativne preopterećenosti« i »modifikacije« djece u okviru odgojno-obrazovnih procesa. Zatim je Nikolina Koprivnjak (Hrvatska) održala izlaganje »Uloga obrazovanja u oblikovanju sutrašnjeg svijeta«. Istaknula je stav da se suvremeno društvo nalazi pred najvećim i najzahtjevnijim preprekama do sada, te da upravo odgoj i obrazovanje imaju ključnu ulogu u njihovom svladavanju. Naposljetku, Marija Puđak (Hrvatska) održala je

izlaganje »Nasilje među predškolskom djecom«. Cilj je izlaganja bio skrenuti pozornost na različite oblike nasilja među djecom predškolskog uzrasta i ukazati na moguće nasilne prakse u razrješavanju konflikata.

Tema seminarske grupe »Delta« bila je »Bioetika i odgoj«. Grupu je vodila Ana Daria Bokan, a sudionici su bili: Lorena Dolinar, Klara Jurković, Ivana Margaletić, Fran Miškić, Ena Pavičić, Kristian Peter i Josip Tišlar. Najprije su Ana Daria Bokan i Josip Tišlar (Hrvatska) održali izlaganje »Tipovi odgoja po formama vlasti Maxa Webera« u kojemu su »karizmatizmu«, »tradicionalnu« i »racionalno-legalnu vlast« razmotrili u kontekstu bioetike, odgoja i obrazovanja. Potom su Lorena Dolinar i Ivana Margaletić (Hrvatska) održale izlaganje »Odgoj za budućnost«. Referirajući se na djelo *Odgoj za budućnost* francuskog kulturnog antropologa i filozofa Edgara Morina, istaknule su određene spoznaje koje bi mogle utjecati na buduću pristup i primjenu odgoja. Slijedilo je izlaganje »Pristup devijantnim pojedincima u odgojno-obrazovnom sustavu« Frana Miškića (Hrvatska), u kojemu je bilo riječi o problemu devijantnosti u odgojno-obrazovnom sustavu kako na razini učenika, tako i na razini prosvjetnih radnika. Zatim je Kristian Peter (Hrvatska) održao izlaganje »Beneficije prakticiranja borilačkih vještina i razlozi za njihovu implementaciju u odgojno-obrazovne ustanove«. Cilj je izlaganja bio predstaviti pozitivni utjecaj borilačkih vještina na tjelesni, mentalni i emocionalni razvoj pojedinca. Karla Jurković (Hrvatska) održala je izlaganje »Razgovori o smrti – gdje i kako?« u kojemu je »smrt« istaknula kao bitnu temu odgojno-obrazovnog procesa mladog čovjeka. Naposljetku je Ena Pavičić (Hrvatska) održala izlaganje »Je li igra bitna za čovjeka?«. Razmatrala je fenomen igre kao samosvrhovitu djelatnost u kontekstu odgoja i obrazovanja ljudske individue.

Tema seminarske grupe »Epsilon« bila je »Bioetika i filozofija odgoja«. Grupu su vodili Matija Vigato i Jan Defrančeski, a sudionici su bili: Marija Barić Đurđević, Filip Čotić, Luka Draganić, Ivana Gašparić, Martina Ivanović i Matea Tunjić. Matija Vigato (Hrvatska) održala je izlaganje »Može li preuzimanje perspektiva ne-ljudskih životinja doprinijeti samoodgoju?«. Osim što je nastojala ponuditi odgovor na pitanje pokriva li preuzimanje perspektiva ne-ljudskih životinja određene kategorije samoodgoja, također je razmotrila koncepte kao što su »samoznanje«, »kognitivna empatija«, »biocentizam« i »bioetički senzibilitet«. Zatim je Jan Defrančeski (Hrvatska) održao izlaganje na temu »Odgojni aspekti dubinske ekologije Arnea Næssa«. Cilj je izlaganja bio istaknuti odgojne aspekte dubinske ekologije te otvoriti pitanje moguć-

nosti dubinskoekološkog odgoja. Slijedilo je izlaganje »Čemu filozofija u školama?« Martine Ivanović (Hrvatska), u kojemu je filozofija bila istaknuta kao bitan moment čovjekova obrazovanja. Nakon toga je Marija Barić Đurđević (Hrvatska) održala izlaganje »Filozofija odgoja Pavla Vuk-Pavlovića i bioetika«. Referirajući se na Vuk-Pavlovićevo djelo *Ličnost i odgoj* (1932.), naglasila je da budućnost ne postoji sama po sebi, kao neki entitet u prirodi, već da je ona ono što živeći sami stvaramo. Potom je Filip Čotić (Hrvatska) održao izlaganje »Utjecaj latentnih pojava u odgoju na mentalno zdravlje pojedinca«. Izlaganje je bilo posvećeno Descartesovu načelu *clare et distincte* i razmatranju mogućnosti utjecaja latentnih pojava na mentalno zdravlje pojedinca. Slijedilo je izlaganje »Fantazija u službi ekologije« Luke Draganića (Hrvatska), u kojemu je bilo riječi o načinu na koji moderna književna djela mogu utjecati na bioetički odgoj pojedinca. Zatim je Ivana Gašparić (Hrvatska) održala izlaganje »Utjecaj komunikacije na oblikovanje uma s pozicije moći«. Istaknula je da pozicija moći u velikoj mjeri može utjecati kako na razvojni potencijal pojedinca, tako i na institucionalne modele odgoja i obrazovanja. Naposljetku, Matea Tunjić održala je izlaganje na temu »Može li se moral usvojiti učenjem?«. Cilj je izlaganja bio pokušati ponuditi odgovore na postavljeno pitanje, ali i potaknuti raspravu o rješenjima mnogih aktualnih odgojno-obrazovnih problema današnjice.

Zajednički i individualni rad grupa prožeo je dva puna dana radionice. Osim toga, studenti su imali priliku sudjelovati i na trima manjim radionicama: (I) »Bioethics and Chill – Bio-etika i alternativne pedagogije«; (II) »Studentska debatna radionica '(Bio)etika rasprave'«; i (III) »Istraživački inovatorij: uvod u pisanje interdisciplinarnog rada«. Ana Daria Bokan (Hrvatska) vodila je radionicu »Bioethics and Chill – Bioetika i alternativne pedagogije«, koja je bila posvećena poticanju rasprave o dobrim, lošim i potencijalno štetnim stranama alternativnih pedagogija Waldorf, Summerhill i Montessori škola. Josip Periša (Hrvatska) bio je voditelj »Studentske debatne radionice '(Bio)etika rasprave'«, koja je bila podijeljena na tri dijela: (I) teorijski uvod; (II) debatu; i (III) završni osvrt i evaluaciju, a čiji je osnovni cilj bio poticanje rasprave o bioetičkim uporištima suvremenih problema u odgoju i obrazovanju. Jan Defrančeski (Hrvatska) vodio je radionice »Istraživački inovatorij: uvod u pisanje interdisciplinarnog rada«, u okviru koje su studenti mogli steći osnovna znanja i vještine za pisanje znanstvenog eseja. Također, sudionici 16. *Studentske bioetičke radionice* prisustvovali su i drugim elementima programa 19.

Lošinskih dana bioetike, točnije: (I) plenarnom predavanju »The Importance of Fritz Jahr's Thought for Contemporary Bioethics of Complexity« (»Važnost misli Fritza Jahra za suvremenu bioetiku kompleksnosti«) Luiselle Battaglia (Italija), dobitnice Nagrade »Fritz Jahr« za 2020. godinu; (II) plenarnom predavanju »Integrative Bioethics – Bridge to the Future« (»Integrativna bioetika – most prema budućnosti«) Thomasa Sörena Hoffmanna (Njemačka), dobitnika Nagrade »Fritz Jahr« za 2021. godinu; (III) okruglom stolu »Pandemija i bioetika«; (IV) predstavljanju recentnih bioetičkih izdanja; i (V) raspravi projekciji filma o temi »Epidemija i pandemija na filmu«.

16. *Studentska bioetička radionica* zaključena je svečanom dodjelom priznanja sudionicima radionice te je, sudeći po uspješnosti rada i rasprave te stečenim kontaktima i uvidima, osigurala prostor za njeno daljnje održavanje.

Ana Klasnić

Matea Tunjić

29. Dani Frane Petrića, simpozij »Istok – Zapad: komparativna filozofija i svjetska situacija«

Nakon jednogodišnje stanke uzrokovane pandemijom COVID-19, od 26. rujna do 2. listopada 2021. godine u gradu Cresu održana je znanstveno-kulturna manifestacija 29. *Dani Frane Petrića*, u okviru kojih je održan simpozij »Istok – Zapad: komparativna filozofija i svjetska situacija« (od 26. do 29. rujna 2021. godine). Pokrovitelji 29. *Dana Frane Petrića* bili su predsjednik Republike Hrvatske Zoran Milanović, Ministarstvo znanosti i obrazovanja Republike Hrvatske i Primorsko-goranska županija, organizator simpozija bilo je Hrvatsko filozofsko društvo, dok je suorganizator simpozija bio Znanstveni centar izvrsnosti za integrativnu bioetiku.

Prvog dana, 26. rujna 2021. godine, Nevađ Kahteran (Sarajevo) održao je javno predavanje »In memoriam Massimo Campanini (1954. – 2020.): talijanski i europski pogled na arapski svijet i islam« u Zajednici Talijana Cres. Oslanjajući se na misli Massima Campaninija, velikog talijanskog intelektualca i stručnjaka za islam i arapski svijet, koji je

preminuo 9. listopada 2020. godine, Kahteran je nastojao pokazati u kolikoj se mjeri i na koji način prepliću arapsko-islamska i europsko-kršćanska civilizacija te zašto je njihovo razdvajanje neopravdano i opasno.

Drugi dan simpozija, 27. rujna 2021. godine, bio je podijeljen u tri sekcije. Nakon otvaranja skupa i pozdravnih riječi, Nevad Kahteran održao je plenarno predavanje »Paving the Ways for Cross-Tradition Engagement in Philosophy« (»Utiranje puteva za međutradicijski angažman u filozofiji«). Koristeći pojam »međutradicijski angažman u filozofiji«, istaknuo je tijekom izlaganja potrebu nadilaženja izraza »komparativna filozofija« – izraza koji primarno implicira historijsko opisivanje sličnosti i razlika među određenim osobama ili tekstovima koje se podvrgava komparativnom ispitivanju. Nakon rasprave i kraće pauze, Jana S. Rošker (Slovenija) otvorila je sekciju A izlaganjem »Transcultural Philosophy and the Problem of Intercultural Theoretical Comparisons: The Method of Sublation« (»Transkulturalna filozofija i problem interkulturalnih teorijskih usporedbi: metoda sublacije«). Cilj je izlaganja bio predstaviti ključne probleme povezane s metodologijom transkulturalnih filozofskih istraživanja i predložiti novu metodu kontrastivne analize – tzv. »metodu sublacije«. Slijedilo je izlaganje »Philosophy of Comparison: Quantitative, Qualitative and Intensive Comparison« (»Filozofija usporedbe: kvantitativna, kvalitativna i intenzivna usporedba«) Margusa Otta (Estonija, Kina), koji je skrenuo pozornost s usporedne filozofije na filozofiju usporedbe te istaknuo tri vida usporedbe: (I) kvantitativni; (II) kvalitativni; i (III) intenzivni. Potom je Geir Sigurðsson (Island) održao izlaganje »Philosophical Communication Between Cultures: Obstacles and Opportunities« (»Filozofska komunikacija između kultura: prepreke i mogućnosti«). Razmatrajući glavne prepreke za primjereno razumijevanje kineskog filozofskog mišljenja na »Zapadu«, u svojem je izlaganju predložio nekoliko novih rješenja.

Nakon rasprave i kraće pauze, Mateja Pevec Rozman (Slovenija) održala je izlaganje »The Identity of the West: An Attempt to Investigate the Cultural and Socio-ethical Characteristics of Western Europe« (»Identitet Zapada: pokušaj istraživanja kulturnih i socijalno-etičkih značajki Zapadne Europe«). Govorila je o kulturnim i socijalno-etičkim karakteristikama »zapadnog čovjeka« (s naglaskom na starogrčke, judeo-kršćanske i srednjovjekovne korijene) te pokazala da su korijeni »zapadnog čovjeka«, koji su stari više od 2000 godina, utjecali na formiranje »zapadnog (europskog) čovjeka« i zapadne kulture. Zatim je Béla Mester (Mađarska) održao izlaganje »Peripheries Closely Linked

with the Centre: A Case Study on the Relations of East and West in the European History of Philosophy« (»Periferije blisko povezane s centrom: studija slučaja odnosa Istoka i Zapada u europskoj povijesti filozofije«) u kojemu se dotaknuo različitih modela transfera znanja između europskog Zapada i Istoka u povijesti filozofije. Nakon toga je Béla Mester (Mađarska) pročitao izlaganje »Hungary as a Ferryboat-Country Commuting Between the East and the West – a Central Metaphor in Hungarian Thought« (»Mađarska kao trajekt koji vozi između Istoka i Zapada – središnja metafora u mađarskoj misli«) Gábora Kovácsa (Mađarska), koji iz opravdanih razloga nije mogao sudjelovati na simpoziju, ali je neobvezujuće htio podijeliti svoja razmatranja sa sudionicima. Svojim izlaganjem htio je ponuditi kritičku rekonstrukciju mađarske filozofije u razdoblju od Prvog svjetskog rata pa sve do danas.

Nakon rasprave i pauze, Isuf Berisha (Kosovo) održao je izlaganje »The Other/s among Us: Dysfunctional Integration of Islam into Albanian Majority Societies and Communities in the Balkans« (»Drugi među nama: disfunkcionalna integracija islama u albanska većinska društva i zajednice na Balkanu«) u kojemu se dotaknuo: (I) Albanskog narodnog preporoda; (II) albanskog nacionalnog identiteta; i (III) pluralizma albanskog društva. Slijedilo je izlaganje Luke Perušića (Hrvatska) pod naslovom »African Predicament of Postcolonial Conflict Between Professional Philosophers and Ethnic Philosophers« (»Afrička situacija postkolonijalnog sukoba između profesionalnih i narodnih filozofa«). Perušić je iznio vlastita zapažanja nastala tijekom suradnje s afričkim filozofima na temi razlomljenih narodnih znanja, prouzročenih kolonizacijom Afrike. Zatim je Hrvoje Jurić (Hrvatska) održao izlaganje »Eastern Incentives to Western Bioethics: Examples of Albert Schweitzer, Fritz Jahr, and Arne Næss« (»Istočnjački poticaji zapadnjačkog bioetici: primjeri Alberta Schweitzera, Fritza Jahra i Arnea Næssa«). Nakon što je prikazao osnovne crte Schweitzerove »etike strahopoštovanja prema životu«, Jahrove »bioetike« i Næssove »ekozofije«, Jurić je istaknuo deklarirane utjecaje indijskih i dalekoistočnih filozofsko-religioznih svjetonazora na formiranje potonjih koncepcija. Potom je Marina Katinić Pleić (Hrvatska) održala izlaganje »What Is Integrative Thinking? Béla Hamvas' Thought as a Meeting Point of the West and the East« (»Što je integrativno mišljenje? Susret Istoka i Zapada u misli Béle Hamvasa«) u kojemu je, oslanjajući se na filozofiju Béle Hamvasa, predstavila integrativno mišljenje kao postupak ponovnog okupljanja fragmentirane slike svijeta u cjelinu.

Nakon rasprave i kraće pauze, Jelena Kopajtić, Goran Kardaš i Aleksandra Golubović (Hrvatska) održali su izlaganje pod naslovom »The Problem of Evil in Indian and Western Philosophy« (»Problem zla u indijskoj i zapadnoj filozofiji«). Svojim su izlaganjem nastojali upozoriti na određene aspekte problema zla u Indiji koji su slični ili se mogu vrlo slično interpretirati, poput onih u zapadnjačkoj filozofiji religije. Zatim je Ivan Andrijančić (Hrvatska) održao izlaganje »Paul Hacker and the Idea of Inclusivism: How ‘Tolerant’ Is Hinduism?« (»Paul Hacker i ideja inkluzivizma: koliko je hinduizam ‘tolerantan’?«) u kojemu je predstavio i kritički sagledao ideju inkluzivizma Paula Hackera. Nakon rasprave i kraće pauze, slijedilo je izlaganje »Emancipatory Speech: Emergence of the Self through Speech in Early Chinese Texts« (»Emancipacijski govor: nastanak jastva putem govora u ranim kineskim tekstovima«) Kateřine Gajdošove (Češka). Cilj je izlaganja bio pokušati ponuditi ponovnu evaluaciju pojma »jastva« iz komparativne perspektive rane kineske i starogrčke filozofije. Potom je Téa Sernelj (Slovenija) održala izlaganje »Dynamic and Static Paradigm: The Comparative Analysis of Li Zehou’s Sedimentation and Carl Gustav Jung’s Archetypes« (»Dinamička i statička paradigma: komparativna analiza sedimentacije u Li Zehoua i arhetipova u Carla Gustava Junga«). Da bi ocijenila Li Zehoua u kontekstu globalne estetike, Sernelj je iznijela neke tradicionalne kineske elemente njegove estetičke misli te predstavila njihovu funkciju u Zehouovoj sintezi europske, osobito kantovske i kineske epistemološke tradicije. Riccardo Peruzzi (Kina, Italija) zaključio je sekciju A izlaganjem »Questioning the Skull: Zhuangzi and Hamlet on Death« (»Pitanja lubanji: Zhuangzi i Hamlet o smrti«). Referirajući se na 5. čin *Hamleta* i §18 *Zhuangzija*, u svojem je izlaganju razložio sličnosti i razlike naratoloških slika čovjeka koji drži lubanju i ispituje je o sreći i smrti.

Paralelno sa sekcijom A, u sekcijama B i C održana su izlaganja na hrvatskome jeziku. Sekciju B otvorio je Igor Čatić (Hrvatska) izlaganjem »Što su stvarni antropogeni uzroci klimatskih promjena?«. U svojem se izlaganju dotaknuo štetnosti povećane proizvodnje: (I) uzgojene hrane; (II) medicinske opreme; (III) transportnih i komunikacijskih sredstava; (IV) modnih i tekstilnih artikala. Zatim su Toni Buterin, Iva Rinčić i Amir Muzur (Hrvatska) održali izlaganje »(Za)pad(anje) Istoka: ima li bioetika istočne Europe šanse u srazu s georgetownskom doktrinom?«. Analizirajući bioetički status zemalja istočne Europe, prvenstveno Češke, Slovačke, Poljske, Ukrajine, Rusije i Bjelorusije, u svojem su izlaganju predstavili originalne pristupe koji su razmjer-

no rijetki u odnosu na uobičajeno pomodarsko slijedenje modela koji već desetljećima propagira Institut za etiku Kennedyjevih u Georgetownu. Slijedilo je izlaganje »Odgovornost za izbijanje bolesti COVID-19 između Istoka i Zapada« Josipa Guća (Hrvatska), u kojemu je bila propitana odgovornost za izbijanje pandemije COVID-19 na Dalekome istoku. Potom je Lino Veljak (Hrvatska) pročitao izlaganje »Bionadzor tehnokracije u pandemiji« Vesne Stanković Pejnović (Srbija), koja zbog opravdanih razloga nije mogla sudjelovati na simpoziju. Svojim je izlaganjem htjela skrenuti pozornost na to da je, grubo rečeno, biopolitika za kapitalističko društvo biološka, somatska kontrola. Nakon toga, Matija Mato Škerbić (Hrvatska) održao je izlaganje »Od Istoka prema Zapadu – u čemu je problem s ‘interseks’ sportašica?« u kojemu je razmatrao postupanja službenih sportskih tijela i organizacija spram sportašica detektiranih kao »interseks«.

Nakon rasprave i kraće pauze, Nikolina Koprivnjak (Hrvatska) održala je izlaganje »Odnos umjetnosti Istoka i Zapada – pitanje kanona«. Cilj je izlaganja bio istražiti položaj istočne umjetnost u odnosu na zapadnu, kao i njezinu zastupljenost u suvremenom shvaćanju kanona akademske zajednice. Potom je Sead Alić (Hrvatska) održao izlaganje na temu »Goetheov Istok i Zapad« u kojemu je naglasio konzekvence prihvaćanja Goetheova pristupa razumijevanju odnosa Istoka i Zapada. Nakon rasprave i kraće pauze, slijedilo je izlaganje »Denis de Rougemont i zapadno shvaćanje ljubavi« Željka Šarića (Bosna i Hercegovina), koje je bilo posvećeno kritičkom čitanju Rougemontova djela *Ljubav i Zapad*. Nakon toga je Damir Sekulić (Hrvatska) održao izlaganje »Problem milosrđa u Huxleyjevu razumijevanju perenijalne filozofije«. Oslanjajući se na Huxleyjevo razumijevanje perenijalne filozofije, u svojem je izlaganju razmatrao milosrđe kao važnu točku pri oblikovanju svojevrsnog nacrtu za nesebičan život. Kristina Vujica (Hrvatska) zaključila je sekciju B izlaganjem »Mudrost očaja i mudrost nade: kritičko-teološko promišljanje koncepta nade u interpretaciji Andréa Comte-Sponvillea«. Cilj je izlaganja bio kritička analiza koncepta nade u interpretaciji francuskog filozofa i ateista Andréa Comte-Sponvillea.

Sekciju C otvorio je Mislav Uzunić (Hrvatska) izlaganjem »Kontekstualna analiza znanstvenih zajednica Istoka i Zapada: slučaj Sunčeve pjege«. Naglasio je da kontekstualna analiza znanstvenih tradicija ukazuje na to da pitanje uspješnosti, pouzdanosti i racionalnosti znanstvenih aktivnosti predstavlja mrežu čimbenika koji uvelike ovise o specifičnoj situaciji kakve znanstvene zajednice,

njihovim ciljevima i vrijednostima. Zatim je Franjo Sokolić (Hrvatska) održao izlaganje »Doprinos islamske civilizacije razvoju fizike« u kojemu je podsjetio na slavnu prošlost islamske civilizacije i njezin doprinos razvoju fizike. Dževad Zečić (Bosna i Hercegovina) održao je izlaganje »Teorija brojeva Ikhwan al-Safe izgrađena na tradiciji Pitagore, Nikomaha i Euklida«. Osim što je istaknuo teorijsku povezanost s Pitagorom, Euklidom i Nikomahom iz Gerase, u svojem je izlaganju teoriju brojeva *Ikhwan al-Safa (Braća čistoće)*, tajnog udruženje znanstvenika koji u djelovali u Basri, doveo u vezu s Platonovim dijalozima *Timej* i *Država*. Nakon rasprave i kraće pauze, Branko Murić i Danijel Tolvajčić (Hrvatska) održali su izlaganje »O ideji komparativne filozofije religije« u kojemu su komparativnu filozofiju religije predstavili kao kritičku refleksiju međureligijskih dijaloga s ciljem traženja i propitivanja onoga što bi u ljudskom religijskom sadržaju, činu i strukturi bilo (univerzalno) važeće, poradi boljeg razumijevanja i sporazumijevanja različitih religijskih svjetova. Nenad Malović (Hrvatska) zaključio je sekciju C izlaganjem »Međureligijska kompetencija – doprinos dijaloga među ljudima«. Predstavio je glavne ideje međureligijske kompetencije i ispitao njihov dijaloški potencijal.

Nakon pauze za večeru, uslijedilo je predstavljanje recentnih knjiga povezanih s temom simpozija, čime je drugi dan simpozija ujedno priveden kraju. Predstavljeni su sljedeći naslovi, redom: (I) Graham Parkes, *How to Think about the Climate Crisis: A Philosophical Guide to Safer Ways of Living [Kako razmišljati o klimatskoj krizi: filozofski vodič za zdravije načine življenja]*; (II) Jana S. Rošker, *Interpreting Chinese Philosophy: A New Methodology [Interpretiranje kineske filozofije: nova metodologija]*; (III) Ivana Buljan, *On Maintaining Power: The Theory of Rulership in Chapters 18–22 of the "Luxuriant Dew of the Spring and Autumn Annals" [O održavanju moći: teorija vladanja u poglavljima 18–22. »Bogate rose proljetnih i jesenskih anala«]*; (IV) M. Ikram Chaghatai, *Goethe, Iqbal i Orijent*, preveo Nevad Kahteran; (V) Fathullah Mujtabai, *Hindusko-muslimanske kulturne relacije*, preveo Nevad Kahteran; (VI) *Budini govori srednje dužine (Maddhima nikāya)*, preveo Branislav Kovačević. Predstavljajući su bili: Josip Guć, Ivana Buljan, Goran Kardaš, Nevad Kahteran i Milan Medić.

Sekciju A trećeg dana simpozija, 28. rujna 2021. godine, otvorio je Mislav Kukoč (Hrvatska) izlaganjem »Multiculturalism and the Clash of Cultures in the Age of Globalization« (»Multikulturalizam i sukob kultura u doba globalizacije«) u kojemu je govorio o multikulturalizmu kao pristupu koji se oštro

i neprijeporno suprotstavlja paradigmi sukoba civilizacija. Potom su Ivan Platonvjak i Miroslav Gomboc (Slovenija) održali izlaganje »Relevance of Understanding Indifference as Taught by St. Ignatius of Loyola and Eihei Dōgen« (»Relevantnost shvaćanja indiferencije u naucima svetog Ignacija Lojolskog i Eihei Dōgena«). Oslanjajući se na misao svetog Ignacija Lojolskog (16. stoljeće) i Eihei Dōgena (13. stoljeće), u svojem su izlaganju naznačili religijske temelje za razumijevanje koncepta ravnodušnosti. Nakon rasprave i kraće pauze, Mikołaj Ślawkowski-Rode (Poljska, Ujedinjeno Kraljevstvo) održao je izlaganje »Immortality and the Phenomenology of Transcendence« (»Besmrtnost i fenomenologija transcencencije«) u kojemu je transhumanistički pristup smrti doveo u vezu s »fenomenologijom transcencencije«. Slijedilo je izlaganje »Should New Technologies Be Used to Put Off Death Indefinitely?« (»Smiju li se nove tehnologije koristiti za beskonačno odgađanje smrti?«) Ralpa Weira (Ujedinjeno Kraljevstvo). Osim negativnih strana korištenja novih tehnologija za beskonačno odgađanje smrti, iznio je argumente za racionalno favoriziranje život nakon kojega slijedi smrt.

Biljana Radovanović (Srbija) otvorila je sekciju B izlaganjem »Filozofija, metoda, alternative«. Cilj je izlaganja bio odgovoriti na pitanje: jesu li istočne filozofije alternativa europskoj filozofiji?. Zatim je Boško Pešić (Hrvatska) održao izlaganje »Veljačićeva ideja komparativne filozofije« u kojemu je predstavio osnovne teze i filozofsku metodu istraživanja komparativne filozofije Čedomira Veljačića. Slijedilo je izlaganje »Kineska filozofija: od komparativnih do postkomparativnih pristupa i natrag« Ivane Buljan (Hrvatska), u kojemu se tematiziralo neka od ključnih pitanja postkomparativne filozofije u suvremenom kontekstu. Nakon rasprave i kraće pauze, Ćiril Čoh (Hrvatska) održao je izlaganje »Noetička dekada u *I Chingu* i Platonovom pitagoreizmu«. Čoh je komparirao Platonovu matematiku s drevnom kineskom filozofijom, s ciljem dolaženja do boljeg razumijevanja Platonovih »idealnih brojeva«. Ljudevit Fran Ježić (Hrvatska) zaključio je sekciju B izlaganjem »Zašto je Bhagavadgīta pobudila veliko zanimanje u Herdera, braće Schlegel, Schellinga, Humboldta i Hegela?«. Ježić je svojim izlaganjem otvorio dva bitna pitanja, kojim su se vidovima *Bhagavadgīte* bavili klasični njemački filozofi i što ih je u njoj točno zanimalo.

Nakon rasprave i kraće pauze, održan je okrugli stol »Is 'Eastern' Science Lost in Translation?« (»Je li 'istočna' znanost izgubljena u prijevodu?«), organiziran u suradnji s Centrom za znanost i religiju »Jan

Ramsey« (Sveučilište u Oxfordu) i Znanstvenim centrom izvrsnosti za integrativnu bioetiku, na kojem su aktivno sudjelovali Marija Selak Raspudić (Hrvatska), Mikołaj Ślawkowski-Rode (Poljska / Ujedinjeno Kraljevstvo), Ralph Weir (Ujedinjeno Kraljevstvo). Cilj je okruglog stola bio usporediti stanje u znanosti na »Istoku« i na »Zapadu« te ponuditi određene smjernice vezane uz pitanje o tome što se može učiniti da znanstvena zajednica doista ne poznaje granice, odnosno da znanost na »Istoku« bude jednako konkurentna kao ona koja nastaje na 'Zapadu' te (manje) ograničena geopolitičkim zadanostima.

U kasnijim večernjim satima održano je predstavljanje recentnih knjiga u izdanju Hrvatskog filozofskog društva. Predstavljeni su sljedeći naslovi: (I) Lino Veljak, *Izazovi našeg vremena*; (II) Isuf Berisha, *Sjećanje, povijest, identitet*; (III) Kenan Šljivo, *Inferencijalizam i epistemologija: spoznajnoteorijsko čitanje filozofije Roberta Brandoma*; (IV) Marko Kardum, *Teorija umjetnosti Arthura C. Dantoa: ontologija umjetničkih djela između naturalističkog i konstruktivističkog objašnjenja*; (V) Tomislav Krznar (ur.), *Filozofija i ekonomija*; (VI) Ana Maskalan (ur.), *Reformacije i revolucije*. Predstavljajući su bili: Boško Pešić, Lino Veljak, Mislav Uzunić, Josip Periša, Lidija Knorr i Luka Perušić.

Četvrtog dana, 29. rujna 2021. godine, Lino Veljak (Hrvatska) otvorio je sekciju A izlaganjem »Ni orijentofilija niti eurocentrizam«. Govorio je o lažnim alternativama orijentofilije (aziofilije), koja se očituje i u tzv. okcidentalizmu, i eurocentrizma, koji do izražaja dolazi i u orijentalizmu (u značenju koje je tom pojmu pridao Edward Said). Slijedilo je izlaganje »Učinci simboličke geografije: europeizacija Balkana ili balkanizacija Europe?« Željka Vučkovića (Srbija), u kojemu su preispitani uzroci i posljedice esencijaliziranja Balkana. Zatim je Alen Tafra (Hrvatska) održao izlaganje »Novi 'posljednji čovjek': Zapad susreće Istok 2.0«. Referirajući se na epohalnu promjenu društva koja je nastupila s pojavom Weba 2.0, svojim je izlaganjem naglasio potrebu za revizijom naslijeđenih kategorija socijalne i političke filozofije. Nakon rasprave i kraće pauze, Michael George (Kanada) održao je izlaganje »On Situating Oneself as a Thinker: Prerequisites and Problems« (»O situiranju samoga sebe kao mislitelja: preduvjeti i problem«) u kojemu je istaknuo da su situiranje i vlastiti razvoj mislioca od ključne važnosti za unapređenje razumijevanja i istinskog objašnjenja fenomena kojima se taj mislilac bavi. Slijedilo je izlaganje »Početna razmatranja na temu cinizma u religiji« Marka Kosa (Hrvatska). Cilj je izlaganja bio otvoriti raspravu o konceptu cinizma u svu-

menom religijskom kontekstu na primjerima koje nalazimo u svakodnevnim interakcijama društva i religijskih tradicij. Eva D. Bahovec (Slovenija) zaključila je sekciju A izlaganjem »Why Does Psychoanalysis Matter to Philosophy?« (»Zašto je psihoanaliza važna filozofiji?«). Predstavila je neke novije pomake u današnjem shvaćanju filozofije 20. stoljeća s obzirom na rasprave o odnosu Istoka i Zapada te ih dovela u vezu s koncepcijom »geozofije« Gillesa Deleuzea i Félixia Guattarija.

Filip Martin Svibovec (Hrvatska) otvorio je sekciju B izlaganjem »'Istok' i 'Zapad' u filozofiji Nikolaja Berdjajeva«. Na tragu Berdjajevljeve misli, otvorio je pitanje »Istoka« i »Zapada« pod vidom formiranja osobe, kulture, religije i sudbine čovjeka. Zatim je Marijana Kolednjak (Hrvatska) održala izlaganje »Zapad i ne-Zapad u djelu Marthe Nussbaum«. U svojem je izlaganju govorila o američkom shvaćanju pojmova »Zapad«, »ne-Zapad« i »Istok« u misli Marthe C. Nussbaum. Potom je Stijepo Letunić (Hrvatska) održao izlaganje »Društvo i općost«. Referirajući se na Hegela, istaknuo je da suvremene države nije moguće okarakterizirati kao »duhovne« jer u sebi u velikoj mjeri ne posjedu »općost«. Nakon rasprave i kraće pauze, slijedilo je izlaganje »Dubrovačka Republika na razmeđu Istoka i Zapada« Josipa Periše (Hrvatska), u kojemu je bilo riječi o bitnim odrednicama društvenog uređenja Dubrovačke Republike, s fokusom na 14. i 15. stoljeće kao zlatno razdoblje njihove povijesti. Marko Vučetić (Hrvatska) zaključio je sekciju B izlaganjem »Metafizičnost demokracije u misli Mihajla Mihajlova«. Oslanjajući se na misao Mihajla Mihajlova, podsjetio je na metafizičku dimenziju demokracije kao onog društvenog uređenja koje jedino može osloboditi čovjeka, povijest i svijet.

Nakon rasprave i kraće pauze, Graham Parkes (Austrija) održao je plenarno predavanje »How to Avoid the End of Civilisation as We Know It – in Four Difficult Steps« (»Kako izbjeći kraj civilizacije kakvu poznajemo – u četiri teška koraka« u kojemu je istaknuo tri velike prepreke rješavanju klimatske krize. To su: (I) politički utjecaj industrije fosilnih goriva i nacionalnih naftnih kompanija; (II) moć religiozne desnice (osobito u Sjedinjenim Američkim Državama, ali i u zemljama poput Brazila); te (III) ometajuće sile »velike tehnike« (engl. »Big Tech«) koje skreću pozornost s najurgentnijih klimatskih pitanja.

U završnoj je raspravi zaključeno da je simpozij »Istok – Zapad: komparativna filozofija i svjetska situacija« bio uspješan po pitanju svih sekcija, što su potvrdila ne samo brojna izlaganja nego i široki spektar tema.

Jan Defrančeski

29. Dani Frane Petrića, simpozij »Hrvatska filozofija i kultura u interakciji i kontekstu«

Od 26. rujna do 2. listopada 2021. godine u gradu Cresu održani su 29. *Dani Frane Petrića*, u okviru kojih je održan simpozij »Hrvatska filozofija i kultura u interakciji i kontekstu« (od 29. rujna do 2. listopada 2021. godine). Pokrovitelji 29. *Dana Frane Petrića* bili su predsjednik Republike Hrvatske Zoran Milanović, Ministarstvo znanosti i obrazovanja Republike Hrvatske i Primorsko-goranska županija, organizator simpozija bilo je Hrvatsko filozofsko društvo, dok je suorganizator simpozija bio Fakultet hrvatskih studija Sveučilišta u Zagrebu.

Prvog dana, 29. rujna 2021. godine, u impozantnoj patricijskoj gradskoj starini renesansne palače Moise, Bruno Ćurko (Hrvatska) održao je javno predavanje pod naslovom »Simboli Mediterana«. Ćurko je predstavio neke od simbola koje povezujemo s Mediteranom, analizirajući njihovo podrijetlo, važnost i ulogu u oslikavanju Mediterana kakvog poznajemo.

Drugi dan simpozija, 30. rujna 2021. godine, bio je podijeljen u tri tematske sesije: (I) »Hrvatska filozofija i kultura u interakciji«; (II) »Priroda i kultura«; i (III) »Suvremena hrvatska filozofija«, koje su se održavale na hrvatskom i engleskom jeziku. Nakon otvaranja skupa i pozdravnih riječi, Tomáš Nejšchleba (Češka) održao je plenarno predavanje pod naslovom »Tadeáš Hájek z Hájku (1525–1600) – Bohemian Contemporary of Frane Petrić« (»Tadeáš Hájek z Hájku (1525. – 1600.) – Bohemski suvremenik Frane Petrića«). Predstavio je lik i djelo Tadeáša Hájeka iz Hájku, povijesnu vezu s Petrićem, te se posebno osvrnuo na odnos astronomije i filozofije – dvaju glavnih polja Hájekova djelovanja. Pored toga, u okviru predavanja predstavljen je i projekt nadolazećeg zbornika koji će se baviti cjelokupnim spektrom Hájekova djelovanja.

Nakon rasprave i kraće pauze, Katja Bakija (Hrvatska) otvorila je sesiju »Hrvatska filozofija i kultura u interakciji« izlaganjem »Croatian-Italian Cultural Connections through the Work of Marin Držić« (»Hrvatsko-talijanske kulturne veze u djelima Marina Držića«). Referirajući se na njegov rad i djelovanje u Italiji, razmotrila je važnost Držićeve talijanske ostavštine kako za hrvatsku, tako i za talijansku renesansu književnost. Potom je Barbora Bađurová (Slovačka) održala izlaganje »Philosophical and Ethical Aspects in Kukučín's

Literature Related to Croatia« (»Filozofski i etički aspekti u Kukučinovoj književnosti vezani za Hrvatsku«). U svojem je izlaganju istaknula filozofske i etičke aspekte Kukučinova romana *Dom v stráni (Kuća na padini)*, koji opisuje ljubav mladog para iz Dalmacije. Zatim je Béla Mester (Mađarska) održao izlaganje »Croatian and Hungarian Reception of Kantianism from a Vienna Aspect« (»Hrvatska i mađarska recepcija kantijanstva iz bečkog aspekta«). U svojem je izlaganju govorio o važnosti strukturalnih poveznica hrvatskih i mađarskih narativa o kantijanstvu na primjeru Johanna Baptiste Horvátha i njegove uloge u hrvatskoj i mađarskoj filozofskoj historiografiji. Tatijana Petrić (Hrvatska) zaključila je prvu sesiju izlaganjem »Hrvatski humanisti – istraživači novih svjetova: od knjige do bajta«. Cilj je izlaganja bio predstaviti rezultate analize učinka i uloge digitalnih zbirki Fausta Vrančića, Rudera Boškovića i Frane Petrića, čija se građa nalazi u brojnim hrvatskim i europskim knjižnicama. Nakon rasprave i kraće pauze, Erika Bordon (Slovenija) otvorila je sesiju »Priroda i kultura« izlaganjem »Garden as Parallel in Nicolò Vito di Gozze's Works« (»Vrt kao paralela u djelima Nikole Vitova Gučetića«). U svojem je izlaganju razmatrala pjesnički opis vrta u Gučetićevim djelima, gdje je vrtni *topos* shvaćen kao metafora. Slijedilo je izlaganje »Vrt kao indikator i čimbenik bioetičkog senzibiliteta kod Viskovića« Josipa Guća (Hrvatska), u kojemu je bilo riječi o razumijevanju odnosa čovjeka, životinja i biljaka u bioetičkoj misli Nikole Viskovića. Ivan Perkov (Hrvatska) zaključio je drugu sesiju izlaganjem »(Ne)održivost održivosti: kritička analiza koncepta održivog razvoja«. U svojem je izlaganju ponudio kratki povijesni presjek razvoja koncepta održivog razvoja te kritički sagledao oprečnosti njegovih implikacija koje proizlaze iz podijeljenog shvaćanja potonjeg pojma.

Nakon rasprave i pauze za ručak, Jakov Erdeljac (Hrvatska) otvorio je sesiju »Suvremena hrvatska filozofija« izlaganjem »Pluriperspektivizam – okosnica suvremene hrvatske filozofije«. U svojem je izlaganju istaknuo *pluriperspektivizam* kao ključni pojam suvremene hrvatske filozofije i raspravio neke probleme. Slijedilo je izlaganje »Potiskivanje gnoseologije« Luke Perušića (Hrvatska), u kojemu je bilo riječi o problemu potiskivanja gnoseologije kao filozofijske discipline na korist epistemologije, koje se, među ostalim, očituje u izostanku cjelovite gnoseologije na svim studijima filozofije u Republici Hrvatskoj i postepenom gubljenju iz srednjoškolskih udžbenika. Zatim su Luka Janeš i Ivan Šestak (Hrvatska) održali izlaganje »Filozofska antropologija Josipa Weissgerbera«. Cilj je izlaganja bio revitalizirati filozofsku misao

Josipa Weissgerbera, koji je u kolopletu historiografije hrvatske filozofije, prema mišljenju izlagača, bio nepravedno zametnut. Matija Mato Škerbić (Hrvatska) zaključio je treću sesiju izlaganjem »Vladimir Filipović – ideje za utemeljenje filozofije sporta«. U svojem se izlaganju dotaknuo Filipovićeve doprinosa osnivanju filozofije sporta, referirajući se na njegove tekstove i djelovanje unutar okvira prvog inavguralnog međunarodnog simpozija posvećenom filozofiji sporta. Nakon rasprave i kraće pauze, uslijedilo je predstavljanje recentnih izdanja, a čime je drugi dan simpozija ujedno priveden kraju. Predstavljeni su sljedeći naslovi: (I) Josip Guć, Hrvoje Jurić (ur.), *Nikola Visković: pravo – politika – bioetika. Zbornik povodom osamdesetog rođendana*; (II) Haris Cerić, Elmana Cerić, *Strip kao medij filozofske poruke: stripozofski pristup nastavi filozofije*; (III) Bruno Čurko, Luka Perušić (ur.), »Hrvatska filozofija u interakciji i kontekstu«, I. i II., *Filozofska istraživanja*, sv. 39, br. 2 i 3, 2019. Predstavljajući su bili: Ivica Kelam, Josip Guć, Elmana Cerić, Haris Cerić, Bruno Čurko i Luka Perušić.

Treći dan simpozija, 1. listopada 2021. godine, sastojao se od pet sesija: (I) »Humanizam i renesansa«; (II) »Kultura i umjetnost«; (III) »Estetika«; (IV) »Filozofija Pavla Vuk-Pavlovića«; i (V) »Odgoj«, koje su se održavale na hrvatskom jeziku. Ana Daria Bokan (Hrvatska) otvorila je sesiju »Humanizam i renesansa« izlaganjem »Petrićeva filozofija prirode u povijesnom kontekstu«. Cilj je izlaganja bio ukratko predstaviti Petrićevu filozofiju prirode u povijeno-filozofijskom kontekstu njegova stvaralaštva. Zatim je Ivo Džinić (Hrvatska) održao izlaganje »Jeronim iz Stridona i Erazmo Roterdamski kao paradigma antičkog preporoda«, kojim je skrenuo pozornost na misaonu i literarnu povezanost Jeronima iz Stridona i Erazma Roterdamskog. Sesiju je zaključio Sead Alić (Hrvatska) izlaganjem »*Philosophia perennis* u Hrvatskoj«. Razmatrajući njezine mogućnosti i granice, u svojem je izlaganju predstavio odjeke perenijalne filozofije u Hrvatskoj.

Nakon rasprave i kraće pauze, Josip Periša (Hrvatska) otvorio je sesiju »Kultura i umjetnost« izlaganjem »Filozofski i kulturni značaj Gundulićeve drame *Dubravka*«. U svojem je izlaganju razložio realne povijesne uvjete koji su, djelujući na razvitak Gundulićeva republikanizma, reflektirani u djelu *Dubravka* – drami u kojoj, među ostalim, Gundulić progovara o unutarnjim aspektima društvenog uređenja njegova razdoblja. Potom je Nives Triva (Hrvatska) održala izlaganje »Ulična poetika Branimira Štulića«. Referirajući se na njegov glazbeni opus, svojim je izlaganjem skrenula pozornost na jasne elemente Štulićeve poetike. Petar Šarić (Hrvatska) zaključio je

sesiju izlaganjem »Cenzura u kontekstu kulture stvarne virtualnosti«. U svojem je izlaganju govorio o pojavnim oblicima kulture prisutnim na društvenim mrežama, s posebnim naglaskom na fenomen cenzure.

Mihael Vrbanc (Hrvatska) otvorio je sesiju »Estetika« izlaganjem »Hrvatska estetika u hrvatskoj filozofiji« u kojemu je kritički prikazao značaj i ulogu estetike u hrvatskoj filozofiji na tragu cjeloživotnog truda Zlatka Posavca. Slijedilo je izlaganje »O izvornoj umjetnosti – značaj hrvatske *naive*« Nikoline Koprivnjak (Hrvatska). Oslanjajući se na djelo *Hrvatska izvorna umjetnost* Vladimira Malekovića, u svojem je izlaganju *naivu* razmatrala kao izvornu hrvatsku umjetnost. Zatim je Jan Defrančeski (Hrvatska) održao izlaganje »Problem estetičkog nazora Franje Markovića« u kojemu je istaknuo da se problematičnost Markovićeve estetičkog nazora očituje: (I) u pogrešnom shvaćanju njegova formalizma; (II) svodenju njegove estetike isključivo na njegovo glavno djelo *Razvoj i sustav obćenite estetike*; te (III) na strogom odvajanju njegove književno-stvaralačke od znanstveno-filozofske faze. Sesiju je zaključila Elmana Cerić (Bosna i Hercegovina) izlaganjem »Filozofija suglasja u *ethosu* i *logosu* Vladimira Premeca«. Cilj je izlaganja bio pružiti kratki prikaz stvaralačkog opusa i društvenog angažmana Vladimira Premeca, s osobitim naglaskom na njegov značaj u aktualiziranju filozofije Frane Petrića.

Nakon rasprave i pauze, Željka Metesi Deronjić (Hrvatska) otvorila je sesiju »Filozofija Pavla Vuk-Pavlovića« izlaganjem »Iz Vuk-Pavlovićeve ostavštine: predavanje iz estetike na Filozofskom fakultetu akademске godine 1931./1932.«. U izlaganju je predstavljena građa iz ostavštine Pavla Vuk-Pavlovića, odnosno neobjavljena pisana predavanja za kolegij »Osnovi estetike i estetskog obrazovanja« održanog u zimskom i ljetnom semestru akademске godine 1931./1932. Potom je Dejan Donev (Sjeverna Makedonija) održao izlaganje »Imperativ: očovječavanje čovjeka! – ekskurs etičkih stavova Pavla Vuk-Pavlovića«. U svojem je izlaganju analizirao sabrane etičke stavove Pavla Vuk-Pavlovića, koji se komprimiraju u etičkom imperativu »očovječenja čovjeka«. Bruno Čurko i Antonio Kovačević (Hrvatska) zaključili su sesiju izlaganjem »Filozofija odgoja Pavla Vuk-Pavlovića i suvremeni projekti usmjereni na poboljšavanje rada učitelja – primjer *Erasmus+ KA3 LOOP*«. U svojem su izlaganju predstavili projekt *Erasmus+ KA3 LOOP* te ga doveli u vezu s važim postavkama filozofije odgoja Pavla Vuk-Pavlovića. Nakon rasprave i kraće pauze, Fulvio Šuran (Hrvatska) otvorio je sesiju »Odgoj« izlaganjem »Obrazovanje u utopijskim naracijama šesnaestog stoljeća:

Sretan grad Frane Petrića«. Cilj je izlaganja bio prikazati i istražiti Petrićev doprinos renesansnim raspravama o odgoju i obrazovanju u kontekstu utopijskih naracija njegova vremena. Zatim su Marija Brajčić i Dubravka Kuščević (Hrvatska) održale izlaganje »Hrvatska kulturna baština u interakciji i kontekstu održivog razvoja – implementacija odgoj i obrazovanje«. U svojem su izlaganju stavile naglasak na važnosti nacionalne kulturne baštine i njezinu povezanost s odgojem, obrazovanjem i održivim razvojem. Ivica Kelam i Kristina Dilica (Hrvatska) zaključili su sesiju izlaganjem »Bioetička edukacija na Sveučilištu Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku – stanje i perspektive«. U svojem su izlaganju govorili o trenutnom stanju bioetičke edukacije na Sveučilištu Josipa Jurja Strossmayera i njezinom mogućem daljnjem razvoju.

Posljednjeg dana, 2. listopada 2021. godine, izlaganja su bila podijeljena u dvije sesije: (I) »Globalizacija i identitet«; i (II) »Suvremena hrvatska filozofija«. Mislav Kukoč (Hrvatska) otvorio je sesiju »Globalizacija i identitet« izlaganjem »Filozofija svijeta i globalizacija«. U svojem je izlaganju predstavio kratki povijesni presjek istraživanja problematike svijeta u suvremenoj hrvatskoj filozofiji. Slijedilo je izlaganje »Globalizacijski procesi – izazovi za nacionalne kulture« Damira Kukića (Bosna i Hercegovina), u kojemu je naglasak bio stavljen na analizu globalizacijskih procesa i reperkusija koje potonji procesi ostvaruju u prožimanju s nacionalnim kulturama. Potom je Maria Levačić (Hrvatska) održala izlaganje »Fenomen europskog identiteta: vizije i izazovi u konceptu ujedinjene Europe«. Cilj je izlaganja bio kritički sagledati povijest i razvoj ideje »ujedinjene« Europe. Nakon rasprave i kraće pauze, Ivan Smiljanić (Hrvatska) otvorio je sesiju »Suvremena hrvatska filozofija« izlaganjem »Pojmovi naroda i države u biocentričkoj filozofiji prava Ive Pilara«. U svojem je izlaganju predstavio Pilarovo shvaćanje pojmova »narod« i »država« u okviru njegove filozofije prava utemeljene na biocentričkom metafizičkom nazoru o individualizmu. Zatim je Matija Vigato (Hrvatska) održala izlaganje »Život-doživljaj Marije Bride u okviru objektno orijentirane ontologije Grahama Harmana«. Referirajući se na djelo *Život-doživljaj* Marije Bride, u svojem je izlaganju nastojala život i djelo ove velike filozofkinje revitalizirati pomoću doživljaja suvremenog čitatelja. Sesiju je zaključio Stjepan Krovinić (Hrvatska) izlaganjem »Mogućnost postizanja konsenzusa u suvremenom akademskom diskursu«. Cilj je izlaganja bio razmotriti mogućnost i prepreke postizanja konsenzusa u suvremenom akademskom diskursu.

Bez obzira na jednogodišnju stanku uzrokovanu pandemijom COVID-19, velika posjećenost, uspješnost i raznolikost tema ovogodišnjeg simpozija »Hrvatska filozofija i kultura u interakciji i kontekstu« još jednom potvrđuju da postoji veliki interes za očuvanje, istraživanje i baštinenje hrvatskog filozofskog nasljeđa.

Mihael Vrbanc

4. Osječki dani bioetike

Od 8. do 9. studenoga 2021. godine na Fakultetu za odgojne i obrazovne znanosti Sveučilišta Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku održani su 4. *Osječki dani bioetike*, nakon jednogodišnje stanke uzrokovane pandemijom COVID-19. Organizatori simpozija bili su Centar za integrativnu bioetiku Sveučilišta Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku, Fakultet za odgojne i obrazovne znanosti Sveučilišta Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku, Akademija za umjetnost i kulturu Sveučilišta Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku, Kineziološki fakultet Sveučilišta Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku, Medicinski fakultet Sveučilišta Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku, Osječka jedinica Međunarodne katedre za bioetiku, Znanstveni centar izvrsnosti za integrativnu bioetiku, Hrvatsko bioetičko društvo, Centar za integrativnu bioetiku Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Splitu i Centar za integrativnu bioetiku Filozofskog fakulteta Sveučilišta sv. Ćirila i Metoda u Skopju. U središtu interesa ovogodišnjih *Osječkih dana bioetike* bila je tema »Bioetika, umjetnost i kultura«, dok se program simpozija održavao u tri paralelne sekcije.

Nakon otvaranja skupa i pozdravnih riječi, 8. studenoga 2021. godine, uslijedila su dva plenarna predavanja. Odilon-Gbènoukpo Singbo (Hrvatska) održao je prvo plenarno predavanje pod naslovom »Tehnokratska kultura kao izazov teološkoj etici«. Imajući na umu teološku istinu *creatio continua*, Singbo je u svojem predavanju istaknuo nekoliko načina na koje teologija može dati svoj doprinos tehnološkom razvoju kao novom obliku očitovanja kulture. Drugo je plenarno predavanje, pod naslovom »Glumačko sazrijevanje«, održala Mira Perić (Hrvatska). U svojem je predavanju razmatrala glumu i glumačko sazrijevanje

u suvremenom kontekstu integrativne bioetike.

Luka Janeš (Hrvatska) otvorio je sekciju A izlaganjem »Hamvaseva *Filozofija vina* u bioetičkom odsjaju filozofije života«. U svojem je izlaganju o *Filozofiji vina*, zbirci eseja mađarskog knjižničara, esejista i filozofa Béle Hamvasa, pristupio kroz nišu filozofije života. Potom je Ivana Čović (Austrija) održala izlaganje »Umjetnost i bioetika u perspektivi filozofije uma« u kojemu je naglasila orijentacijski potencijal umjetnosti u kontekstu stjecanja širih i dubljih uvida u određene bioetičke probleme. Slijedilo je izlaganje Berislava Čovića (Hrvatska) pod naslovom »Doprinos integrativne bioetike promišljanju nove globalne političke i religijske kulture«. Svojim je izlaganjem otvorio pitanje potrebe promišljanja nove globalne etičke kulture i odgovornosti za svijet u kojemu će interesi svih strana biti povezani s temeljnim bioetičkim načelima. Nakon toga su Borko Baraban, Tomislav Nedić i Lada Zibar (Hrvatska) održali izlaganje »Terminološko određenje pojma *eutanazija* – pravne i medicinsko-postupovne implikacije«. U svojem su izlaganju ponudili terminološku razradbu pojma *eutanazija* u lingvističkom (leksikografskom), ali primarno pravnom i medicinsko-postupovnom kontekstu, s ciljem ispitivanja koherentnosti u određenju pojma među navedenim kategorijama te posljedičnog utvrđivanja ključnih determinanti *eutanazije* nakon kategorijskih presjeka. Zatim je Miljenko Hajdarović (Hrvatska) održao izlaganje »Bioetika u budućnosti povijesti?« u kojemu je bioetiku razmatrao u kontekstu povijesti kao školskog predmeta.

Nakon rasprave i pauze, slijedilo je izlaganje Siniše Goluba (Hrvatska) pod naslovom »*Ljetopis Pješčanog Okruga*: prijevod kulturne knjige Alda Leopolda iz američkog u hrvatski jezik i kulturu«. Svojim je izlaganjem nastojao dati dublje uvide u određene aspekte prijednog procesa te istaknuti manje znane detalje Leopoldova života. Potom je Matija Mato Škerbić (Hrvatska) održao izlaganje »Igre, igranje i umjetnost raspolaganja ljudskim djelatnim resursima« u kojemu je ljudsku igru i igranje razmatrao u njihovoj povezanosti s ljudskom kulturom. Zatim je Jan Defrančeski (Hrvatska) održao izlaganje »Estetičke i bioetičke vrijednosti *land arta*«. Referirajući se na umjetnička djela i glavne predstavnike toga pokreta (npr. Alan Sonfist, *Time Landscape*, 1965.; Richard Long, *A Line Made by Walking*, 1967.; Robert Smithson, *Spiral Jetty*, 1970.; Nancy Holt, *Sun Tunnels*, 1976.), u svojem je izlaganju istaknuo temeljne estetičke i bioetičke vrijednosti *land arta*. Nakon rasprave i kraće pauze, Tatjana Ilaš (Hrvatska) održala je izlaganje »Pravo na (lijepu) smrt: neka bioetička pitanja u suvremenom

književnom tekstu« u kojemu je problematiku palijativne skrbi, eutanazije i distanzije razmotrila iz perspektive romana: (I) Merita Arslani, *Probudi me kad prođe* (2013.); i (II) Ivica Prtenjača, *Sine, idemo kući* (2021.). Zatim su Nikolina Koprivnjak i Mihael Vrbanc (Hrvatska) održali izlaganje »Bioetički momenti u estetskim aspektima filozofije Ralpa Walda Emersona«. Referirajući se na Emersonov spis *O prirodi*, cilj je izlaganja bio istaknuti bioetičke aspekte njegove misli. Slijedilo je izlaganje Lidije Bakote (Hrvatska) pod naslovom »Specizmi u hrvatskom jeziku« u kojemu je bilo riječi o čovjekovoj zlouporabi jezika te iskazima u kojima se ogleda čovjekova antropocentrična i specistička slika svijeta. Kristina Dilica i Ivica Kelam (Hrvatska) zaključili su sekciju A izlaganjem »Čitanje Alberta Camusa u bioetičkom ključu«. U svojem su izlaganju predstavili mogućnosti i granice bioetičkog čitanja Camusovih romana *Kuga* i *Stranac*.

Ivan Perkov (Hrvatska) otvorio je sekciju B izlaganjem »Umjetnost i otpad«. U svojem je izlaganju predstavio određene dimenzije odnosa otpada i umjetnosti te ponudio potencijalni istraživački horizont budućih istraživanja ove teme. Potom su Rahela Varga i Ana Mirković Moguš (Hrvatska) održale izlaganje »Pedagoška ljubav u nastavi na daljinu – suvišni sentiment ili moralna obveza učitelja?«. U svojem su izlaganju problematizirale povezanost pedagoške ljubavi i moralne obaveze nastavnika, te skrenule pozornost na suvremene izazove nastave na daljinu. Slijedilo je izlaganje »*Život prije svega!* kao imperativ dobre zdravstvene politike u novoj biopolitičkoj realnosti i kulturi« Dejana Doneva (Sjeverna Makedonija). Svojim je izlaganjem istaknuo potrebu i mogućnost reformi zdravstvenog sustava kao bitnih ekonomsko-političkih pitanja. Zatim je Denko Skalovski (Sjeverna Makedonija) održao izlaganje »Granične situacije kao nepromjenjive ljudske situacije (via Karl Jaspers, Erich Fromm & Noam Chomsky)« u kojemu je govorio o humanizmu i brizi o psihosomatskom zdravlju čovjeka, kao bitnim odrednicama Jaspersova, Frommova i Chomskyjeva mišljenja. Nakon toga su Snježana Dubovicki, Maja Brust Nemet i Antonija Huljev (Hrvatska) održale izlaganje »Metodološke preferencije studenata Fakulteta za odgojne i obrazovne znanosti u Osijeku«. Cilj je izlaganja bio predstaviti rezultate istraživanja metodoloških i tematskih posebnosti i preferencija studenata Fakulteta za odgojne i obrazovne znanosti u Osijeku, dobivene uvidom u diplomske i završne radove, koji se odnose na vremenski period od 2016. do 2020. godine. Nakon rasprave i pauze za ručak, slijedilo je izlaganje »Čipka u Hrvatskoj – nekad i danas« Tonke Vekić (Hrvatska). Svojim je izlaganjem

skrenula pozornost na ulogu hrvatske čipke u prošlosti, ali i vrijednosti koje hrvatsku čipku krasi i danas. Potom su Ana Daria Bokan i Josip Tišlar (Hrvatska) održali izlaganje »Tijelo: erotska umjetnost ili pornografija« u kojemu su razmatrali problematičan odnos tijela i golotinje, te posebno izdvojili feminističku i bioetičku kritiku pornografije. Nakon toga je Vjekoslav Galzina (Hrvatska) održao izlaganje »Primjene proširene i virtualne realnosti u kontekstu kulture«. U svojem je izlaganju stavio naglasak na sadašnjost i budućnost proširene i virtualne realnosti. Zatim su Darija Rupčić Kelam i Julijana Mladenovska-Tešija (Hrvatska) održale izlaganje »Gdje si bila...? Tijelo, trauma i rasterećenje« u kojemu su ljudsko tijelo razmatrale kao arhivu sjećanja, traume, kretanja i rasterećenja. Nakon rasprave i kraće pauze, Zoran Kojčić (Hrvatska) održao je izlaganje »Bioetika u lektiri«. U svojem je izlaganju prikazao presjek bioetičkih tema u lektirama, ali i kritički pristupio duhu vremena sa zahtjevom za uvođenjem novih djela u lekturu, posebice suvremenih autora koji progovaraju o značajnoj, aktualnoj i suvremenoj bioetičkoj tematici. Nakon toga su Lidija Štamac i Darija Rupčić Kelam (Hrvatska) održale izlaganje »Primjena i utjecaj scenske lutke na razvoj empatije kod učenika nižih razreda« u kojemu su istaknule utjecaj scenske lutke na razvoj empatije u mlađoj školskoj dobi. Slijedilo je izlaganje »Umjetna inteligencija u nastavi i učenju: novi izazov etici istraživanja odgoja i obrazovanja« Tomislava Topolovčana (Hrvatska). Izlaganje je bilo posvećeno problematici implementacije umjetne inteligencije u domenu odgoja i obrazovanja. Josip Periša (Hrvatska) zaključio je sekciju B izlaganjem »Argumentacijska vrijednost umjetnosti u bioetičkom istraživanju«. U svojem je izlaganju nastojao prikazati potencijalnu argumentacijsku vrijednost umjetnosti u bioetičkom ispitivanju pojedinih fenomena.

U sekciji C sudionici simpozija ove su godine, osim na izlaganjima, imali priliku sudjelovati i na dvije radionice. Prvu radionicu iz kreativnih terapija, pod naslovom »Jačanje psihičke otpornosti likovnim stvaralaštvom«, održala je Jelena Kovačević (Hrvatska). Radionica se sastojala od tri dijela: (I) tehnika relaksacije; (II) verbalne refleksije; i (III) šivanja, odnosno umjetničke aktivnosti koja doprinosi razvoju percepcije, očuvanju fine motorike te strukturiranju složenih misli i emocija. Drugu radionicu, pod naslovom »Ples sjena«, održala je Darija Rupčić Kelam (Hrvatska). Oslanjajući se na određene elemente terapije plesa i pokreta, cilj je radionice bio potaknuti emocionalnu, kognitivnu, tjelesnu i socijalnu integraciju individua.

Drugog dana simpozija, 9. studenoga 2021. godine, Vesna Zlatarević i Krunoslava Duka

(Hrvatska) otvorili su sekciju A izlaganjem »Važnost kulturne baštine za razvoj i očuvanje identiteta«. Cilj je izlaganja bio pružiti kratki pregled relevantne literature o važnosti zaštite kulturne baštine za razvoj i očuvanje identiteta. Zatim su Kristina Dilica i Martina Galeković (Hrvatska) održale izlaganje »Važnost poticanja čitanja za razvoj osobnosti učenika s jezičnim poremećajima« u kojemu su skrenuli pozornost na sve veći broj učenika s jezičnim poremećajima, kao i na probleme s kojima se potonji učenici susreću u svakodnevnom životu. Slijedilo je izlaganje »Bolesničko pomazanje u jedinici intenzivne medicine – posljednji pozdrav ili poziv u pomoć« Slavice Kvolik i Ivana Benakovića (Hrvatska). U svojem su izlaganju istaknuli ulogu bolesničkog pomazanja u kontekstu izolacije kritično oboljelih pacijenata. Potom su Ivan Miškulin i Maja Miškulin (Hrvatska) održali izlaganje »Obvezno cijepljenje protiv COVID-19 za zdravstvene djelatnike – ključne etičke dvojbe« u kojemu su naglasili ključne etičke dvojbe vezane za uvođenje obveznog cijepjenja protiv SARS-CoV-2 virusa za zdravstvene djelatnike.

Nakon rasprave i kraće pauze, Ana Tomičić, Anamaria Malešević i Anto Čartolovni (Hrvatska) održali su izlaganje »*Ceci n'est pas une... éthique!*« Pitanje umjetnosti u kontekstu etike umjetne inteligencije i zdravlja«. Na primjeru umjetničkih instalacija, u svojem su izlaganju pokazali kako različiti načini estetskog doživljaja mogu doprinijeti području umjetne inteligencije, odnosno kako mogu utjecati i na formiranje stavova, ponašanja i vrijednosnih sustava pojedinaca. Potom su Dora Grejza i Ivica Kelam (Hrvatska) održali izlaganje »Kozmički odgoj u kontekstu integrativne bioetike«. Nakon što su izložili osnovna obilježja Montessori pedagogije, u svojem su izlaganju kozmički odgoj doveli u vezu s bioetičkim senzibilitetom. Zatim je Lidija Knorr (Hrvatska) održala izlaganje »Elementi i socijalno-kulturni aspekti nastanka *hip hop* kulture u neoliberalističkom društvu Sjedinjenih Američkih Država«. U svojem je izlaganju govorila o šest elemenata *hip hop* kulture (engl. *DJing, MCing, Breaking, Writing, Theater and literature i Knowledge of Self*), razlozima nastanka i današnjem globalnom utjecaju *hip hop* kulture. Slijedilo je izlaganje »Eutanazija u videoigramama« Luke Perušića (Hrvatska). U svojem je izlaganju kroz neke od slučajeva eutanazije u videoigramama razložio preklapanja simuliranih struktura sa strukturama zbilje te raspravio donošenje odluka u takvim narativnim situacijama s ciljem ukazivanja na važnost učestvovanja simuliranih scenarija u izgradnji orijentacije u moralnim dilemama. Marina Barun, Goran Kujundžić, Željko Popović i Irella Bogut (Hrvatska)

zaključili su sekciju A izlaganjem »Stajališta učitelja o razvijanju ekološkog mišljenja kroz nastavu Likovne kulture«. Cilj je izlaganja bio istaknuti mogućnost razvoja ekološke svijesti kroz znanja, sposobnosti i vještine koje učenici stežu na satu likovne kulture.

Marija Živković (Hrvatska) otvorila je sekciju B izlaganjem »Prozaično kao poetično: stilske karakteristike putopisa Matka Peiča«. Referirajući se na njegova putopisna djela: (I) *Skitnje* (1967., 1985., 1986.); (II) *Jesen u Poljskoj* (1969.); (III) *Crno zlato* (1974.); (IV) *Ljubav na putu. Od Drave do Jadrana* (1984.); i (V) *Evropske skitnje* (1985.), u svojem je izlaganju istaknula bitna obilježja Peičeva putopisnog stila pisanja. Potom su Vedrana Živković Zebec i Sara Čeran (Hrvatska) održale izlaganje »Tjelesna različitost kao drugost u slikovnicama« u kojemu su razmatrale: (I) načine na koje se tjelesna različitost (kao drugost) manifestira u određenim slikovnicama predškolskog uzrasta; (II) odnos fikcionalnih likova prema tjelesnoj različitosti; (III) načine (ne)afirmacije »drugosti« od strane fikcionalnih likova i socijalnih krugova kojima pripadaju; i (IV) mogućnosti razvijanja tolerancije prema tjelesnoj različitosti u dječjih čitatelja. Slijedilo je izlaganje »Sukob između umjetničkih sloboda i prava životinja« Gorana Kujundžića (Hrvatska). U svojem je izlaganju govorio o različitim oblicima i razinama ugroženosti životinja u okviru određenih umjetničkih praksi. Zatim je Marko Šošić (Hrvatska) održao izlaganje »Umjetnik u doba korone« u kojemu je predstavio vlastito iskustvo umjetničkog djelovanja za vrijeme pandemije COVID-19.

Nakon rasprave i kraće pauze, Ana Popović (Hrvatska) održala je izlaganje »Kako je Josip Runjanin postao ilirski skladatelj i zašto je to etičko pitanje?«. Svojim je izlaganjem skrenula pozornost na različite kontroverze koje prate lik i djelo Josipa Runjanina. Slijedilo je izlaganje »Etičke dvojbe korištenja društvenih medija u nastavi Glazbene kulture« Julijane Jukić (Hrvatska). U svojem je izlaganju raščlanila prednosti i nedostatke društvenih medija u nastavi Glazbene kulture s obzirom na specifičnost predmeta kao takvog. Zatim je Lidija Nikolić (Hrvatska) održala izlaganje »Visokoškolsko glazbeno obrazovanje i zdravlje studenata«. U svojem je izlaganju naglasila važnost primjerenog zdravstvenog obrazovanja u kontekstu visokoškolskog glazbenog obrazovanja u Republici Hrvatskoj. Potom su Ana Popović, Karla Zirdum, Nikolina Vidović i Irella Bogut (Hrvatska) održali izlaganje »Multimedijalne radionice o higijeni« u kojemu su predstavile rezultate uporabe određenih multimedija (na temu higijene) u obrazovanju djece u prvom obrazovnom ciklusu. Krunoslava Duka i Vesna Zlatarević

(Hrvatska) zaključile su sekciju B izlaganjem »Bioetički aspekti estetike plastičnog otpada u morima i oceanima«. Osim kratkog prikaza: (I) različitih vrsta plastičnog otpada; (II) plastičnog zagađenja raznih mora i oceana; (III) zakonskih regulativa proizvodnje plastičnih proizvoda, u svojem su izlaganju ponudili i određena praktička rješenja koja u sebi sadrže umjetničke dimenzije s višestrukim utjecajem na duhovni i emocionalni razvoj društva.

Nakon zanimljive i poticajne završne rasprave te razgovora o budućnosti i sadržaju programa ove manifestacije, 4. *Osječki dani bioetike* službeno su zaključeni u ugodnoj atmosferi i obećavajućem duhu.

Jan Defrančeski

Znanstveni simpozij **Riječki znanstveni mostovi 6:** **»Kreativnost: čudo kreacije** **u znanosti, umjetnosti i** **svakodnevnici«**

Šesti međunarodni znanstveni simpozij *Riječki znanstveni mostovi* održao se u hibridnom obliku 12. studenog 2021. godine u Rijeci, uz tematski naslov »Kreativnost: čudo kreacije u znanosti, umjetnosti i svakodnevnici«. Ovogodišnje izdanje simpozija organizirali su Teologija u Rijeci i Katedra za filozofiju Katoličkog bogoslovnog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu, Fakultet zdravstvenih studija i Katedra za društvene i humanističke znanosti u medicini Medicinskog fakulteta Sveučilišta u Rijeci te Teološki fakultet Sveučilišta Nikole Kopernika iz Toruńa (Poljska). Organizacijski odbor simpozija činili su predsjednik Saša Horvat (Medicinski fakultet, Sveučilište u Rijeci), Amir Muzur (Medicinski fakultet; Fakultet zdravstvenih studija, Sveučilište u Rijeci), Piotr Roszak (Teološki fakultet, Sveučilište Nikole Kopernika u Toruńu), Predrag Slijepčević (Koledž za zdravlje, medicinu i znanosti o životu, Sveučilište Brunel u Londonu), Veronika Nela Gašpar (Katolički bogoslovni fakultet – Teologija u Rijeci, Sveučilište u Zagrebu), Nenad Malović (Katolički bogoslovni fakultet, Sveučilište u Zagrebu), Franjo Mijatović (Medicinski fakultet, Sveučilište u Rijeci) i Marko Medved (Medicinski

fakultet, Sveučilište u Rijeci), dok su Znanstveni odbor simpozija činili Ivan Devčić (Katolički bogoslovni fakultet – Teologija u Rijeci, Sveučilište u Zagrebu), Goran Hauser (Medicinski fakultet, Sveučilište u Rijeci), Daniela Malnar (Fakultet zdravstvenih studija, Sveučilište u Rijeci), Josip Oslić (Katolički bogoslovni fakultet, Sveučilište u Zagrebu) i Wojciech Cichosz (Teološki fakultet, Sveučilište Nikole Kopernika u Toruńu).

Temeljna je ideja *Riječkih znanstvenih mostova* okupiti oko određene teme međunarodne i domaće stručnjake iz raznih znanstvenih polja, koji su, svjesni metodološke ograničenosti vlastitih pristupa, spremni na transdisciplinarni polilog. Na taj se način želi posvjedočiti da se i (naoko) nepremostive prepreke mogu nadići ondje gdje postoji volja za traženjem istine. Dosadašnje teme *Riječkih znanstvenih mostova* bile su: (I) svijest; (II) konačno i beskonačno; (III) evolucija; (IV) umjetna inteligencija; i (V) gradovi budućnosti. Na zadnjih je pet simpozija sudjelovalo više od sedamdeset tuzemnih i inozemnih predavača.

Tema šestih *Riječkih znanstvenih mostova* bila je »kreativnost« – kao jedna od onih ljudskih sposobnosti na koju se ponajviše oslanjamo kroz teške pandemijske godine, ali i na koju ozbiljno računamo u izazovnim godinama koje nam tek predstoje. Budući da su »mir« i »pouzdanost« naših dobrih-starih navika momenti sada već neke davne prošlosti, čini se da ćemo u budućnosti morati biti kreativniji u povezivanju starih i novih ideja kako u privatnom, tako i u poslovnom životu. Naime, kreativnost nije samo moment ili plod umjetničkog nadahnuća, nego je ujedno i dio svakodnevnog života gotovo svih ljudskih bića. Na tome tragu, cilj je simpozija bio ponuditi teorijske i praktičke odrednice kreativnosti u svrhu njezina razmatranja u kontekstu kreiranja i osmišljavanja budućnosti čovječanstva. Na simpoziju je održano sveukupno 15 predavanja u trajanju od 15 minuta, dok je nakon svakog bloka predavanja uslijedila popratna rasprava.

Nakon otvaranja skupa i pozdravnih riječi, Helena Štrucelj (Fakultet zdravstvenih studija, Sveučilište u Rijeci), Damir Brnas (Fakultet zdravstvenih studija, Sveučilište u Rijeci) i Amir Muzur (Medicinski fakultet; Fakultet zdravstvenih studija, Sveučilište u Rijeci) otvorili su prvi blok predavanja s izlaganjem »Kreativnost i svijest: koliko nam racij pomaže u objašnjavanju iracionalnoga«. Potom je Predrag Slijepčević (Koledž za zdravlje, medicinu i znanost o životu, Sveučilište Brunel London) održao izlaganje na temu »Bio- civilisations – creativity beyond humans« (»Biocivilizacije – kreativnost onkraj ljudi«). Posljednje izlaganje prvog bloka »Man's self-creation and the creative act

of God« (»Ljudsko sebe-stvaranje i Božji čin stvaranja«) održao je Tomasz Huzarek (Teološki fakultet, Sveučilište Nikole Kopernika u Toruńu).

Goran Arbanas (Klinika za psihijatriju Vrapče; Medicinski fakultet, Sveučilište u Rijeci) i Ante Periša (Dom zdravlja Zagrebačke županije) svojim su izlaganjem »Kreativnost u ludosti: sumanutu poremećaj kao polje kreativnosti uma« otvorili drugi blok predavanja. Zatim je Franjo Mijatović (Medicinski fakultet, Sveučilište u Rijeci) održao izlaganje »Alkohol kao kreativna štaka«. Drugi blok predavanja priveden je kraju izlaganjem »Kreativnost u planinarskoj teoriji vrlina« Igora Eterovića (Medicinski fakultet, Sveučilište u Rijeci).

Treći blok predavanja otvorio je Wojciech Pikor (Teološki fakultet, Sveučilište Nikole Kopernika u Toruńu) izlaganjem »Human creativity in the context of creativity of God in Gen 1–2« (»Ljudska kreativnost u kontekstu Božje kreativnosti iz Post 1–2«). Potom je Wiesław Łużyński (Teološki fakultet, Sveučilište Nikole Kopernika u Toruńu) održao izlaganje »Religion as a source of creativity. Benedikt XVI. on integral human development« (»Religija kao izvor kreativnosti. Benedikt XVI o cjelovitom ljudskom razvoju«). Posljednje izlaganje trećeg bloka »Actualization of religious concepts in contemporary education and culture« (»Aktualizacija religijskih pojmova u suvremenom obrazovanju i kulturi«) održali su Aleksandra Golubović (Filozofski fakultet, Sveučilište u Rijeci) i Nikola Vranješ (Katolički bogoslovni fakultet – Teologija u Rijeci, Sveučilište u Zagrebu).

Gordana Šimunković (Medicinski fakultet, Sveučilište u Rijeci) svojim je izlaganjem »Kreativnost Walta Disneyja u znanosti 21. stoljeća« otvorila četvrti blok predavanja. Zatim je Natalija Bogović (Metropolitanski pastoralni institut u Rijeci) održala izlaganje »Umjetnik kao su-kreator ljepote«. Četvrti blok predavanja priveden je kraju izlaganjem »Kreativnost povjesničara medicine« Marka Medveda (Medicinski fakultet, Sveučilište u Rijeci).

Završni, peti blok predavanja otvorio je Damir Šehić (Teološko-katehetski odjel, Sveučilište u Zadru) izlaganjem »Transhumanizam kao produkt čovjekove kreativnosti ili dekonstrukcija čovjeka kao Božjeg stvorenjaka«. Potom je Agustín Fuentes (Odsjek za antropologiju, Sveučilište Princeton) održao izlaganje »Creativity, imagination, and thinking through the post-COVID Future« (»Kreativnost, mašta i mišljenje kroz post-COVID budućnost«). Posljednje izlaganje petog bloka, »Kreativnost i autizam: dva (ne)spojiva fenomena«, održali su Tanja Horvat (Centar za autizam, Rijeka) i Saša Horvat (Medicinski fakultet, Sveučilište

u Rijeci), nakon čega je uslijedila zaključna rasprava i zatvaranje simpozija.

Saša Horvat

Godišnji simpozij Hrvatskog filozofskog društva »Europska unija – jučer, danas, sutra«

Godišnji simpozij Hrvatskog filozofskoga društva »Europska unija – jučer, danas, sutra«, zbog pandemije COVID-19, održao se mrežnim putem od 25. do 26. studenoga 2021. godine. Organizacijski odbor simpozija činili su Marita Brčić Kuljiš (predsjednica), Anita Lunić (tajnica), Mira Matijević (tajnica) i 12 članova Odbora. Simpozij je organiziran uz financijsku potporu Ministarstva znanosti i obrazovanja Republike Hrvatske, a organizator simpozija bilo je Hrvatsko filozofsko društvo. Nakon otvaranja skupa i pozdravnih riječi, 25. studenoga 2021. godine, Pavo Barišić (Zagreb) održao je izlaganje »Aporije demokracije u Europskoj uniji« u kojemu je govorio o reformi demokratske institucionalne strukture kao poželjnom i politički opravdanom odgovoru na postojeću krizu. Također, u svojem je izlaganju istaknuo tri temeljne aporije demokracije u Europskoj uniji: (I) aporiju veličine s demokratskim deficitom; (II) aporiju udaljenosti od građana s deficitom legitimacije; i (III) aporiju različitosti vezanu uz strukturni demokratski deficit. Potom je Danko Plevnik (Karlovac) održao izlaganje »Može li Europska unija kao protupovijesni fenomen imati budućnost?« u kojemu je analizirao teze o zanemarivanju federalnih procesa u Europskoj uniji, a što potencijalno ugrožava njezinu opstojnost.

Nakon rasprave i kraće pauze, slijedilo je izlaganje »Ideja suvereniteta u kontekstu rasprava o migracijama – Novi pakt o migracijama i azilu Europske unije« Marite Brčić Kuljiš (Split). U svojem je izlaganju analizira ideju suvereniteta država članica Europske unije u kontekstu migracijskih procesa. Pritom je poseban naglasak stavila na analizu *Novog pakta o migracijama i azilu* koji je predstavila Europska komisija u rujnu 2020. godine. Zatim je Anita Lunić (Split) održala izlaganje »*Novi pakt* i stari problem solidarnosti«. Polazeći od razumijevanja solidarnosti i pravedne

raspodjele odgovornosti u *Novome paktu*, kao i drugim pratećim dokumentima, u svojem je izlaganju razmatra njihovu sukladnost s konceptima generičkih interesa, a posebice odnos između solidarnosti i odgovornosti. Potom je Enis Zebić (Zagreb) održao izlaganje »Koliko solidarnosti?« u kojemu je dubinski analizirao bitna obilježja Europske unije – kao solidarne zajednice – s obzirom na činjenicu da je solidarnost jedna od njezinih temeljnih vrijednosti.

Nakon rasprave i kraće pauze, Jan DeFranceski (Zagreb) održao je izlaganje »O estetičkim i bioetičkim vrijednostima *land arta* na području Europske unije«. Referirajući se na određena umjetnička djela i predstavnike *land arta* (npr. Nils Udo, *Das Nest*, 1978.; Marinus Boezem, *De Groene Kathedraal*, 1978. i dr.), u svojem je izlaganju istaknuo temeljne estetičke i bioetičke vrijednosti *land arta* na području Europske unije. Nakon rasprave i pauze za ručak, slijedilo je izlaganje »Europska unija i počeci svijesti o zaštiti okoliša – kada, gdje, kako i zašto?« Brune Raguža (Zagreb). Oslanjajući se na relevantnu literaturu i povijesne izvore, svojim je izlaganjem skrenuo pozornost na razvoj svijesti o zaštiti okoliša u europskim zemljama. Zatim je Ivica Kelam (Osijek) održao izlaganje »Izazovi pravne regulacije genetički modificiranih usjeva u Europskoj uniji – stanje i perspektive« u kojemu se osvrnuo na budućnost pravne regulative genetičkog inženjerstva u kontekstu nove studije Europske komisije o novim genskim tehnikama. Potom je Bruno Čurko (Split) održao izlaganje »Zajednički europski projekti neformalnoga obrazovanja – primjeri projekta SHOUT i LOOP« u kojemu je predstavio dva projekta Europske unije koji, uz pomoć inovativnih metoda, imaju za cilj potaknuti osobni, profesionalni i društveno kontinuirani razvoj učitelja i nastavnika. Slijedilo je izlaganje »Europski egzil Paula Freirea« Josipa Guća (Split). Referirajući se na određena mjesta iz njegova djela *Pedagogija nade*, u svojem je izlaganju razložio tezu da je Freireova misao uvelike u kontradikciji s današnjom politikom cjeloživotnog učenja Europske unije, s obzirom na primarnu usmjerenost na tržište. Prvi dan simpozija zaključio je Luka Perušić (Zagreb) izlaganjem »Čemu znanstvenici u Europskoj uniji?«. U svojem je izlaganju iznio određene nalaze o položaju i ulozi znanstvenika u Europskoj uniji, utvrđene tijekom istraživanja za doktorski rad, a na temelju razmatranja novije dokumentacije i izvještaja Europske unije i uz nju vezanih međunarodnih tijela, s osnovicom u kritičkoj školi 20. stoljeća.

Drugi dan simpozija, 26. studenoga 2021. godine, započeo je izlaganjem »Moralne posljedice europskih korporativnih bankrota: studija

slučaja *Parmalat*. Hermeneutika 'jedne' sumnje« Dafne Vidanec (Zaprešić). Cilj je izlaganja bio istražiti i protumačiti relevantnost i neizbježnost filozofskog mišljenja u ekonomskoj znanosti, kao i detektirati određene »anomalije« u poslovanju nekadašnjeg talijanskog prehrambeno-proizvodnog giganta *Parmalat*. Potom je Josip Berdica (Osijek) održao izlaganje »Prema europskoj pravnoj kulturi« kojim je skrenuo pozornost na suvremene izazove hrvatske pravne (ne)kulture u kontekstu Europske unije i onoga što se podrazumijeva pod sintagmom »europska pravna kultura«. Zatim je Josip Periša (Zagreb) održao izlaganje »Europska unija na razmeđu ekonomske i političko-ekonomske zajednice« u kojemu je istaknuo prednosti, mane i mehanizme održivosti Europske unije kao ekonomske, s jedne strane, i političko-ekonomske zajednice, s druge strane.

Nakon rasprave i kraće pauze, Dan Đaković (Zagreb) održao je izlaganje »Europska unija, sloboda savjesti i Jacques Maritain«. U svojem je izlaganju nastojao osvijetliti Maritainovu ulogu u kontekstu »utemeljitelja Europske unije« te istaknuti središnju ulogu »slobode savjesti« unutar personalističke filozofske baštine. Slijedilo je izlaganje »Korijeni europskog identiteta u misli Christophera Dawsona« Ivana Smiljanića (Zagreb). U svojem je izlaganju istaknuo određene misli Christophera Dawsona kao moguća rješenja za postojeću krizu europskog duhovnog identiteta, s obzirom na činjenicu da je Europska unija, kao mehanički zbir država, utemeljena primarno na ekonomskim interesima. Nakon rasprave i kraće pauze, Nives Triva (Šibenik) održala je izlaganje »Ironični poetski kontrapunkt Miroslava Krleže o europskoj suvremenoj stvarnosti« u kojemu je predstavila Krležin ironično-poetski kontrapunkt prikazivanja Europe kao bezglave civilizacijsko-kulturološke cjeline koja »ne zna što zna« i »pojma nema što hoće«. Slijedilo je izlaganje »Europa Bekima Sejranovića: Nigdina kao zajedništvo« Nataše Govedić (Zagreb). U svojem je izlaganju analizirala narativni prostor između Brčkog, Rijeke, Ljubljane i Osla, koji se pojavljuje u Sejranovićevim romanima *Nigdje niotkuda* (2012.) i *Moj sin Huckleberry Finn* (2015.) te u putopisu *Dnevnik jednog nomada* (2017.).

Nakon rasprave i pauze, Željko Senković (Osijek) održao je izlaganje »Logos i barbarizam eurocentrizma« u kojemu je doveo u pitanje postojeću vladavinu »kalkulirajućeg razuma« i »totalne mobilizacije tehnosfere«. Slijedilo je izlaganje »Europa 1987. – 2022.: između realizacije ideje i opadanja ideala« Daria Vugera (Ljubljana/Ivanić-Grad). U svojem je izlaganju sagledao određene aspekte promišljanja ideje »Europe« na razmeđu epoha digitalnog i post-digitalnog svijeta, kroz

djela: (I) *Kako misliti Europu?* Edgara Morina; te (II) *Komentari uz Društvo Spektakla* Guya Deborda. Drugi dan simpozija zaključili su Damir Hršak (Sisak/Zagreb) i Jurica Srbiš (Koprivnica) izlaganjem »Sloboda, bratstvo/sestrinstvo i jednakost kao temeljne vrijednosti Europske unije« u kojemu su analizirali zastupljenost temeljnih vrijednosti Francuske revolucije u suvremenoj Europskoj uniji. Nakon posljednjeg izlaganja uslijedila je završna rasprava te zatvaranje simpozija.

Na kraju treba reći da je Godišnji simpozij Hrvatskog filozofskog društva »Europska unija – jučer, danas, sutra« svojim programom pokrio širok dijapazon aktualnih i relevantnih tema u vezi s Europskom unijom, europskim kontinentom i europskim identitetom, čime su ujedno obuhvaćeni i analizirani izazovi s kojima se Europska unija susretala, susreće i s kojima će se tek susresti.

Josip Periša

Godišnji međunarodni simpozij Udruženja studenata filozofije **»Filozofija igre«**

Godišnji međunarodni simpozij Udruženja studenata filozofije »Filozofija igre« održao se od 10. do 12. prosinca 2021. godine u Zagrebu. Organizator simpozija bilo je Udruženje studenata filozofije Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu (USF), dok su pokrovitelji simpozija bili Odsjek za filozofiju Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu, Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu, Studentski centar Sveučilišta u Zagrebu, Kulturno-informativni centar u Zagrebu (KIC), Gamechuck, HCL Gaming Portal i Carta Magica.

Prvog dana, 10. prosinca 2021. godine, program simpozija održavao se u Kulturno-informativnom centru u Zagrebu (KIC). Nakon pozdravnih riječi i otvaranja simpozija, Matija Mato Škerbić (Hrvatska) održao je posebno predavanje pod naslovom »Philosophy of Play and Game – A New Philosophical Discipline?« (»Filozofija igranja i igre – nova filozofska disciplina?«). Referirajući se na knjige *Homo ludens* Johana Huizinge i *Games: Agency as Art* C. Thi Nguyena, u svojem je predavanju istaknuo razliku između

pojmovna *igra* i *igranje* (engl. *game* i *play*), koja je očitija u engleskom nego u hrvatskom jeziku, te potrebu za novom filozofskom disciplinom – filozofijom igre i igranja. Nakon rasprave i kraće pauze, slijedila je prezentacija pokrovitelja simpozija. Zatim je Juraj Bobanović (Hrvatska) održao interaktivnu radionicu »Dramska igra u pokretu«. Radionica se sastojala od demonstracije dramske igre s ciljem poticanja razvoja mašte, kreativnost i društvene osviještenosti. Nakon pauze za ručak, Tihana Brkljačić (Hrvatska) održala je plenarno predavanje pod naslovom »Psychology of Play« (»Psihologija igre«). U svojem je predavanju razmatrala fenomen igre u perspektivi i psihologiji – kao esencijalnu ljudsku i životinjsku djelatnost. Pritom su sagledane: (I) razne hipoteze o funkcionalnosti igre; (II) noviji trendovi promišljanja igre u psihologiji; i (III) suvremena istraživanja »zaigranosti« u odraslih osoba. Nakon rasprave i kraće pauze, slijedilo je plenarno predavanje »When Do Video Games Stop Being Video Games?« (»Kada videoigre prestaju biti videoigre?«) Luke Perušića (Hrvatska), u kojemu je bilo riječi o ludičkim, umjetničkim i ekonomskim elementima videoigara u njihovu prelaženju iz kulturnog artefakta igre u kulturni artefakt prodajne robe. Nakon rasprave i kraće pauze, održan je intervju s hrvatskim Twitch.tv streamerima. Intervju je vodila Ana Daria Bokan (Hrvatska), dok su u razgovoru sudjelovali: Matea Koreny (poznata pod pseudonimom NeonBlackHeartAttack), Ivan Kandrač (poznat pod pseudonimom StoneAgeHero), Rea Drvar (poznata pod pseudonimom Patkako-japluta) i Brun Žigić (poznat pod pseudonimom SirBaronSand). Prvi dan simpozija završio je konstruktivnom raspravom i neformalnim studentskim druženjem.

Drugog dana, 11. prosinca 2021. godine, program simpozija održavao se na Filozofskom fakultetu Sveučilišta u Zagrebu. Ilija Barišić (Hrvatska) otvorio je drugi dan simpozija plenarnim predavanjem »Dekonstruiranje ludonarativne disonance« u kojemu se kritički osvrnuo na tezu ludonarativne disonance Clinta Hockinga, kojom se označava neusuglašenost mehanike igre i priče. U predavanju je zaključeno da je disonanca zapravo unutar-narativna s obzirom na to da se i priča može iznositi preko igre. Nakon rasprave i kraće pauze, Andrija Jurić (Srbija) održao je mrežno izlaganje pod naslovom »Simulacija u igri i svijesti«. Oslanjajući se na suvremene teorije kognitivne znanosti, u svojem je izlaganju istaknuo sličnosti i razlike između igre i ljudske svijesti. Potom je Sabina Stepić (Hrvatska) održala mrežno izlaganje pod naslovom »Zašto igramo videoigre?« u kojemu je pokušala odgovoriti na naslovno pitanje

analizirajući nekoliko motivacijskih teorija. Zatim je Petar Šarić (Hrvatska) održao izlaganje »Koncept generaliziranih drugih na online računalnim igrama«. Referirajući se na: (I) koncepte generaliziranog drugog i ostvarenja osobe Georgea Herberta Meada; i (II) teoriju vrućih i hladnih medija Marshalla McLuhana, u svojem je izlaganju predstavio rezultate analize društvene interakcije u određenim videoigramama.

Nakon rasprave i kraće pauze, Karlo Gardavski (Bosna i Hercegovina) održao je izlaganje »Kripkenstein o normama«. U svojem je izlaganju, na tragu Kripkeova čitanja Wittgensteina, prikazao važnost koncepta *norme* za ispravno razumijevanje jezičnih igara i argumenta protiv postojanja privatnog jezika. Potom je Sanita Delić (Bosna i Hercegovina) držala izlaganje »Razigrano preispitivanje apsolutnih koncepata u romanu *Trgovac duhanom* Johna Bartha« u kojemu je govorila o Barthovoj rekonceptualizaciji tradicionalno-apsolutnih koncepata analizirajući djelo *Trgovac duhanom* u suvremenom kontekstu postmoderne. Zatim je Karla Njegrčić (Hrvatska) održala mrežno izlaganje pod naslovom »Značenje igre u Nietzscheovom *Zaratustri*«. Svojim je izlaganjem skrenula pozornost na Nietzscheovu filozofiju igre, kao i ulogu igre u njegovoj filozofiji uopće. Nakon rasprave i pauze za ručak, slijedilo je plenarno predavanje »Filozofija igre, igra filozofije« Ivane Zagorac (Hrvatska), u kojemu je igra primarno predstavljena kao filozofska tema. Pritom je poseban naglasak bio stavljen na ulogu igre u teoriji i praksi odgoja, kao i na propitivanje »samosvrhovitosti« i »instrumentalizacije« fenomena igre. Nakon rasprave i kraće pauze, Tvrtko Balić (Hrvatska) održao je izlaganje »Game Theory, Capitalism and Artificial Intelligence« (»Teorija igara, kapitalizam i umjetna inteligencija«). U svojem je izlaganju teoriju igara, s naglaskom na njezinu ekonomskoj strani, doveo u vezu s filozofijom Nicka Landa. Zatim je Justyna Sałacińska (Poljska) održala izlaganje »Elements of Play in Science« (»Elementi igre u znanosti«). Oslanjajući se na »Igru života« Johna Conwaya, u svojem je izlaganju bavljenje znanostu predstavila kao određeni oblik igre. Potom je Maja Vejčić (Hrvatska) održala mrežno izlaganje pod naslovom »Children in Cyber Sphere – The Experiences of Childhood in 21st Century« (»Djeca u kibernetičkoj sferi – iskustva djetinjstva u 21. stoljeću«) u kojemu je istaknula utjecaj virtualnog (mrežnog) okruženja na iskustvo djetinjstva mladih adolescenata. Nakon rasprave i kraće pauze, drugi dan simpozija završio je razgovorom s Ivanom Hamarićem (Hrvatska), istaknutim razvijateljem igara, o koncipiranju, dizajniranju i izradi igara na ploči.

Trećeg dana, 12. prosinca 2021. godine, program simpozija ponovno se održavao na Filozofskom fakultetu Sveučilišta u Zagrebu. Međutim, polaznici simpozija imali su priliku sudjelovati i u fakultativnom dijelu simpozija – igranju društvenih igara u prostorijama igranice Carte Magice (Frankopanska ulica 20) u Zagrebu. Urban Kmet (Slovenija) otvorio je treći dan simpozija interaktivnom radionicom »Principly«. Cilj je radionice bio spojiti igru s filozofskim dijalogom. Tako su, primjerice, polaznici radionice mijenjali položaj u prostoru nakon svakog javljanja za riječ. Budući da su s vremenom postajali sve kreativniji i razigraniji, njihova se prostorno-dijaloška igra sve više razotkrivala u teorijskom i praktičkom smislu.

Nakon rasprave i kraće pauze, Jan Defrančeski (Hrvatska) održao je izlaganje »Igra kao način bitka umjetničkog djela«. Referirajući se na djelo *Istina i metoda* Hans-Georga Gadamera, u svojem je izlaganju pojam igre doveo u vezu s pitanjem o načinu bitka umjetničkog djela. Zatim je Mina Pavlović (Srbija) održala izlaganje »Koncept jezičkih igara u filozofiji Ludwiga Wittgensteina« u kojemu je govorila o Wittgensteinovu shvaćanju jezičnih igara, kao i razlici između pozitivističkih i platonističkih interpretacija istih. Slijedilo je izlaganje »Filozofsko igranje idejom igre prema uputama Schillerovih promišljanja ljepote« Mihaela Vrbanca (Hrvatska). Izlaganje je bilo posvećeno tumačenju Schillerove ideje »igranja s ljepotom«.

Nakon rasprave i kraće pauze, Stefan Stefanović (Srbija) održao je radionicu pod naslovom »Kako sam za samo 30 godina prešao litero-igru *Sobakaisti*«. Osim predstavljanja litero-igre *Sobakaisti*, cilj je radionice bio potaknuti polaznike da se uključe u njezino daljnje osmišljavanje i »igranje«. Nakon rasprave i pauze za ručak, Marija Barić Đurđević (Hrvatska) održala je izlaganje »Granice igre i stvarnosti: filozofski aspekti serije *Squid Game*«. Oslanjajući se na djelo *Homo ludens* Johana Huizinge, u svojem je izlaganju nastojala odgovoriti na pitanje: jesu li »igre« prikazane u popularnoj televizijskoj seriji *Squid Game* [*Igra lignje*] zaista igre? Potom je Nikolina Koprivnjak (Hrvatska) održala izlaganje »Sport ili profesionalna igra« u kojemu je sport razmatrala kao određenu vrstu ekstenzije igre. Zatim je Vuk Trnavac (Srbija) održao mrežno izlaganje pod naslovom »Filozofija bridža«. U svojem je izlaganju filozofiju igre Johana Huizinge doveo u vezu s konkretnom igrom – bridžem.

Slijedila je dramska radionica »Dva dana, jedna noć – radnička prava u kapitalističkom društvu« Jane Krstić (Srbija). Cilj je radionice bio potaknuti raspravu o dramski iskonstruiranim, ali danas sve više prisutnim društve-

no-ekonomsko-političkim problemima »malih« radnika. Nakon rasprave i kraće pauze, Bruno Ćurko (Hrvatska) održao je plenarno predavanje pod naslovom »Igra kao put ka kritičkom mišljenju«. Referirajući se na filozofiju igre Johana Huizinge, s jedne strane, i Johna Deweyja, s druge strane, u svojem je predavanju istaknuo igru kao: (I) samosvrhovitu djelatnost; ali i kao (II) potencijalni alat za razvoj kritičkog mišljenja u djece. Zatim je Bruno Ćurko (Hrvatska) održao interaktivnu radionicu »Igra definiranja«. U okviru radionice demonstrirana je Sokratova dijaloška metoda kao praktički primjer temeljne ideje prijašnjeg predavanja. Slijedila je završna rasprava čime je ujedno Godišnji međunarodni simpozij Udruženja studenata filozofije »Filozofija igre« službeno priveden kraju.

Tvrtko Balić